ชุดความเข้าใจเรื่องชีวิต

ความเข้าใจเรื่องกรรม

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช

วัดบวรนิเวศวิหาร

ความเข้าใจเรื่อง
กรรม

พระนิพนธ์

สมเด็จพระญาณสังวร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก

ความเข้าใจเรื่องกรรม

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน),
ความเข้าใจเรื่องกรรม.-- พิมพ์ครั้งที่ 4.--
กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2553.
58 หน้า
1. กรรม.
I. ชื่อเรื่อง.
294.3122

ISBN 974-580-748-6

พิมพ์ครั้งที่ ๔/๒๕๕๓ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
นายจิรายนต์ สังฆสุวรรณ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย
๑๒๙ หมู่ ๓ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๘๐๐-๒๓๗๓-๔

คำนำ

วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของมหามกุฏราชวิทยาลัย คือการผลิตหนังสือทางพระพุทธศาสนา เพื่อเผยแพร่พระบรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้แพร่หลายไปสู่ประชาชนทุกระดับชั้น ทั้งนี้ก็เพื่อความแผ่ไพศาลของพระพุทธศาสนาอันจะยังผลเป็นสันติสุขแก่ปวงชน

มหามกุฏราชวิทยาลัยพิจารณาเห็นว่า พระนิพนธ์ทางด้านพระพุทธศาสนาของเจ้าพระคุณสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีอยู่เป็นจำนวนมาก และทรงนิพนธ์ไว้หลายลักษณะ ทั้งเชิงศาสนประวัติ ศาสนธรรม ธรรมปฏิบัติ และธรรมประยุกต์ เหมาะสำหรับคนทุกระดับชั้นใช้ศึกษาหาความรู้ทางพระพุทธศาสนา

เพื่อให้สะดวกแก่การศึกษาของผู้สนใจทั่วไป มหามกุฏราชวิทยาลัยจึงได้ขอประทานพระอนุญาตนำพระนิพนธ์ต่างๆ ดังกล่าวมาจัดเป็นหมวดเป็นประเภท แล้วจัดพิมพ์ออกเผยแพร่ โดยในชุดแรกนี้ได้จัดพิมพ์พระนิพนธ์ชุด **ความเข้าใจเรื่องชีวิต** ขึ้นเป็นชุดแรก และจะได้จัดพิมพ์ชุดอื่นๆ ต่อไป

(พระมหารัชมงคลดิลก)
ผู้อำนวยการ

มหามกุฏราชวิทยาลัย
กันยายน ๒๕๔๐

สารบาญ

ความเข้าใจเรื่องกรรม

ชีวิตเนื่องด้วยกรรม

ชีวิตของทุกคนเกี่ยวข้องกับกรรม ทั้งที่เป็นกรรมเก่า ทั้งที่เป็นกรรมใหม่ จะกล่าวว่าชีวิตเป็นผลของกรรมก็ได้ คำว่ากรรมเก่ากรรมใหม่นี้ อธิบายได้หลายระยะ เช่น ระยะไกล กรรมที่ทำแล้วในอดีตชาติ เรียกว่ากรรมเก่า กรรมที่ทำแล้วในปัจจุบันชาติ เรียกว่ากรรมใหม่ อธิบายอย่างนี้อาจจะไกลมากไป จนคนที่ไม่เชื่ออดีตชาติเกิดความคลางแคลงไม่เชื่อ จึงเปลี่ยนมาอธิบายระยะใกล้ว่าในปัจจุบันชาตินี้แหละ กรรมที่ทำไปแล้วตั้งแต่เกิดมาเป็นกรรมเก่า ส่วนกรรมที่เพิ่งทำเสร็จลงไปใหม่ ๆ เป็นกรรมใหม่ แม้กรรมที่จะเข้าใจหรือที่จะทำก็เป็นกรรมใหม่ เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจเรื่องชีวิตได้ดี จำต้องทำความเข้าใจเรื่องกรรมให้ดีด้วย

คำว่า **กรรม** มีใช้ในภาษาไทยมาก เช่น กรรมการ กรรมกร กรรมาธิการ แต่ในภาษาที่พูดกัน เคราะห์ร้ายมักตกอยู่แก่กรรม เคราะห์ดีมักอยู่แก่บุญ ดังเมื่อใครประสบเคราะห์ร้าย คือทุกข์ภัยพิบัติต่าง ๆ ก็พูดว่าเป็นกรรม แต่เมื่อใครประสบเคราะห์ดี มักพูดว่าเป็นบุญ และมีคำพูดคู่กันว่า บุญทำกรรมแต่ง เกณฑ์ให้กรรมเป็นฝ่ายดำ ให้บุญเป็นฝ่ายขาว ความเข้าใจเรื่องกรรมและคำที่ใช้พูดกันในภาษาไทยจักเป็นอย่างไรให้งดไว้ก่อน ควรทำความเข้าใจให้ถูกต้องตามความหมายในพระพุทธศาสนา

คำว่า กรรม แปลว่า กิจการที่คนกระทำ คำว่า ทำ หมายถึงทั้งทำด้วยกาย อันเรียกว่ากายกรรม ทั้งทำด้วยวาจาคือพูด อันเรียกว่าวจีกรรม ทั้งทำด้วยใจคือคิด อันเรียกว่ามโนกรรม บางทีเมื่อพูดกันว่าทำ ก็หมายถึงทำทางกายเท่านั้น ส่วนทางวาจา เรียกว่าพูด ทางใจ เรียกว่าคิด แต่เรียกรวมได้ว่าเป็นการทำทุกอย่าง เพราะจะพูดก็ต้องทำ คือทำการพูด จะคิดก็ต้องทำ คือทำการคิด จึงควรทำความเข้าใจว่า ในที่นี้คำว่า ทำ ใช้ได้ทุกอย่าง เมื่อได้ฟังว่าทำทางกายก็เข้าใจว่าทำอะไรด้วยการที่เข้าใจอยู่แล้ว เมื่อได้ฟังว่าทำทางวาจา ก็ให้เข้าใจว่าพูดอะไรต่าง ๆ เมื่อได้ฟังว่าทำทางใจ ก็ให้เข้าใจว่าคิดอะไรต่าง ๆ ก็การฟังคำพูดอธิบายหลักวิชาอาจขวางหูอยู่บ้าง แต่เมื่อเข้าใจความหมายแล้วก็จักสิ้นขัดขวาง กลับจะรู้สึกว่าสะดวก เพราะเป็นคำที่มีความหมายลงตัวแน่นอน

คำว่า *กรรม* มักแปลกันง่าย ๆ ว่า การทำ แต่ผู้เพ่งศัพท์และความ แปลว่า กิจการที่บุคคลทำ ดังกล่าวแล้ว ถ้าแปลว่าการทำ ก็ไปพ้องกับคำว่า *กิริยา* คำว่า กิริยา แปลว่า การทำโดยตรง ส่วนคำว่า กรรมนั้น หมายถึงตัวกิจหรือการงานที่กระทำดังคำที่พูดในภาษาไทยที่ถูกต้อง เช่นกสิกรรม พาณิชยกรรม และคำอื่นที่ยกไว้ข้างต้น คำเหล่านี้ล้วนหมายถึงกิจการอย่างหนึ่ง ๆ ที่สำเร็จจากการทำ (กิริยา)

ความเข้าใจเรื่องกรรม

กรรมคืออะไร

กรรม แปลว่า อะไร ได้กล่าวแล้ว แต่ **กรรมคืออะไร** จำต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งเข้าไปอีก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ แปลความว่า *“เรากล่าวเจตนา (ความจงใจ) ว่าเป็นกรรม เพราะคนจงใจ คือมีใจมุ่งแล้ว จึงทำทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง ทางใจบ้าง”* ฉะนั้น กรรมคือกิจที่บุคคลจงใจทำหรือทำด้วยเจตนา ถ้าทำด้วยไม่มีเจตนาไม่เรียกว่ากรรม อย่างเช่นไม่มีเจตนาเหยียบมดตาย ไม่เป็นกรรมคือปาณาติบาต ต่อเมื่อเจตนาจะเหยียบให้ตายจึงเป็นกรรมคือปาณาติบาต แต่เมื่อจัดอย่างละเอียด สิ่งที่ทำด้วยไม่มีเจตนา ท่านจัดเป็นกรรมชนิดหนึ่ง เรียกวากรรมสักว่าทำ เพราะอาจให้โทษได้เหมือนกัน เหมือนอย่างที่กฎหมายถือว่าผิดในฐานประมาท

กรรมเกี่ยวกับคนเราอย่างไร กรรมเกี่ยวกับคนเราหรือคนเรานั่นแหละเกี่ยวกับกรรมอยู่ตลอดเวลา เพราะคนเรานั้นตั้งแต่ตื่นนอนขึ้น จนถึงหลับไปใหม่ ก็มีเจตนาทำอะไรต่าง ๆ พูดอะไรต่าง ๆ คิดอะไรต่าง ๆ อยู่เสมอ โดยปกติไม่มีใครหยุดนิ่งอยู่เฉย ๆ ได้ ถึงมือไม่ทำ ปากก็พูด ถึงปากไม่พูด ใจก็คิดถึงเรื่องต่าง ๆ การต่าง ๆ ที่ทำนี้แหละ เรียกว่ากายกรรม คำต่าง ๆ ที่พูดนี้แหละ เรียกว่าวจีกรรม เรื่องต่าง ๆ ที่คิดนี้แหละ เรียกว่ามโนกรรม

กรรมนั้นดีหรือไม่ดี กรรมจะดีหรือไม่ดีก็สุดแต่ผลที่เกิดขึ้นจากกรรมนั้น ๆ ถ้าให้เกิดผลเป็นคุณเกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่น ก็เป็นกรรมดี เรียกว่า *กุศลกรรม* แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนฉลาด หรือ *บุญกรรม* กรรมที่เป็นบุญ คือความดีเป็นเครื่องชำระล้างความชั่ว เช่น การรักษาศีล ประพฤติธรรมที่คู่กับศีล หรือแม้กิจการที่ดีที่ชอบ ที่เป็นตามที่แสดงมาแล้ว ที่เป็นสุจริตต่าง ๆ เช่น การตั้งใจช่วยมารดาบิดาทำการงาน การตั้งใจเรียน การตั้งใจประพฤติตนให้ดี การช่วยเหลือเกื้อกูลมิตรสหาย การทำสาธารณสงเคราะห์ต่าง ๆ ส่วนกรรมที่ให้เกิดผลเป็นโทษเบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน เป็นกรรมชั่วไม่ดี เรียก *อกุศลธรรม* แปลว่า กรรมที่เป็นกิจของคนไม่ฉลาด *บาปกรรม* กรรมที่เป็นบาป เช่น การประพฤติผิดในศีลธรรม ประพฤติทุจริตต่าง ๆ ที่ตรงกันข้ามกับกุศลกรรม

ตัวอย่างของกรรมดีและกรรมไม่ดีข้างต้นนั้น กล่าวตามแนวพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงจำแนกแสดงเป็นทางปฏิบัติไว้ชัดเจน เรียกว่า *กรรมบถ* แปลว่า ทางของกรรม เรียกสั้น ๆ ว่า ทางกรรม ทรงชี้แจงไว้เพียงพอและเข้าใจง่ายว่าทางไหนดี ทางไหนไม่ดี คือ

กายกรรม (กรรมทางกาย) นั้น ฆ่าเขา ๑ ลักของเขา ๑ ประพฤติผิดในทางกาม ๑ เป็นอกุศลไม่ดี เว้นจากการทำอย่างนั้นและอนุเคราะห์เกื้อกูลเขา ๑ เลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ๑ สังวรในกาม ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

วจีกรรม (กรรมทางวาจา) นั้น พูดมุสา ๑ พูดส่อเสียดเพื่อให้เขาแตกกัน ๑ พูดคำหยาบด้วยใจมีโทสะเพื่อให้เขาเจ็บใจ ๑ พูดเพ้อเจ้อเหลวไหล ๑ เป็นอกุศลไม่ดี เว้นจากการพูดอย่างนั้น และพูดแต่คำจริง ๑ พูดสมัครสมาน ๑ พูดคำสุภาพระรื่นหูจับใจ ๑ พูดมีหลักฐานถูกต้อง ชอบด้วยกาลเทศะ ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

มโนกรรม (กรรมทางใจ) นั้น คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเขามาเป็นของของตนเอง ๑ คิดพยาบาทมุ่งร้ายเขา ๑ เห็นผิดจากคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว ๑ เป็นอกุศลไม่ดี ไม่คิดอย่างนั้น และคิดเผื่อแผ่ ๑ คิดแผ่เมตตาจิตให้เขาอยู่เป็นสุข ๑ คิดเห็นชอบตามคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ๑ เป็นกุศล เป็นส่วนดี

คนที่เว้นจากทางกรรมเป็นอกุศล ดำเนินไปในทางกรรมที่เป็นกุศล เรียกว่า *ธรรมจารี* แปลว่า ผู้ประพฤติธรรม*สมจารี* แปลว่า ผู้ประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอ ความประพฤติดังนี้ เรียกว่า *ธรรมจริยาหรือธรรมจรรยา สมจริยาหรือสมจรรยา* สมจริยาดังนี้แหละ คือ **หลักสมภาพในพระพุทธศาสนา** สมภาพคือความเสมอกันนั้น อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่อาจจะทำได้ แต่ไม่อาจทำให้เสมอกันได้ในทางที่ไม่อาจจะทำ ในทางที่ไม่อาจจะทำนั้น เช่น คนเกิดมามีเพศต่างกัน มีรูปร่างสูงต่ำดำขาวต่างกัน เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ใครจะทำให้เสมอกันได้ เช่น ทำให้สูงต่ำเท่ากันหมด แม้ในคนเดียวกันนิ้วทั้งห้าก็ไม่เท่ากัน จะทำให้เท่ากันได้อย่างไร สิ่งที่ไม่อาจจะทำให้เท่ากันได้ ถ้าใครไปพยายามจัดทำเข้าก็เหมือนกับนิทานเรื่องเปรตจัดระเบียบ

เรื่องมีอยู่ว่า มีคนเดินทางหลายคน เข้าไปนอนพักอยู่ในศาลาซึ่งเป็นที่พักของคนเดินทางหลังหนึ่ง เมื่อพากันนอนหลับแล้ว มีเปรตเจ้าระเบียบตนหนึ่งเข้าไปในศาลา เห็นคนนอนอยู่เป็นแถว จึงไปตรวจดูทางเท้า ก็เห็นเท้าของคนนอนหลับไม่เสมอกัน จึงดึงเท้าของคนเหล่านั้นลงมาให้เสมอกัน ครั้นตรวจดูเห็นเท้าเป็นแถวเสมอกันเรียบร้อยดีแล้ว ก็ไปตรวจดูทางด้านศีรษะ เห็นศีรษะของคนเหล่านั้นไม่อยู่ในแถวเสมอกันอีก จึงดึงศีรษะให้ขึ้นมาเสมอกันเป็นแนวเดียวทั้งหมด แล้วก็ย้อนกลับไปตรวจดูทางเท้าอีก ก็เห็นเหลื่อมล้ำไม่เสมอกันอีก ก็ดึงเท้าให้เสมอกัน

ใหม่อีก คนก็ไม่เป็นอันได้หลับได้นอนเป็นสุข เพราะต้องถูกดึงเท้าบ้าง ดึงศีรษะบ้าง ขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่รู้จักแล้ว ทั้งเปรตเจ้าระเบียบนั้นก็ไม่สามารถจัดให้เสมอกันได้

การจัดให้เสมอกันในทางที่ไม่อาจจะจัดได้เช่นนี้ เป็นการจัดที่ไม่สำเร็จ รังแต่จะให้เกิดความเดือดร้อนวุ่นวายไม่สงบสุขอย่างเดียว ส่วนการจัดให้เสมอกันในทางที่อาจจัดได้นั้น พระพุทธเจ้าทรงจัดด้วยหลักสมจริยานี้ คือเว้นจากทางกรรมฝ่ายอกุศล ดำเนินในทางกรรมฝ่ายกุศล ตามที่ทรงสั่งสอนไว้นั้น

คราวนี้มาพิจารณาดูว่า เมื่อปฏิบัติในสมจริยานั้น เป็นสมภาพได้อย่างไร สมภาพ แปลว่า ความเสมอกัน คือตัวเราเองกับผู้อื่น หรือผู้อื่นกับตัวเราเองเสมอกัน ตัวเราเองรักสุขเกลียดทุกข์ ผู้อื่นก็รักสุขเกลียดทุกข์เหมือนกัน ตัวเราเองไม่ปรารถนาให้ผู้อื่นมาก่อกรรมที่ไม่ดีแก่เราทุก ๆ ข้อ พอใจแต่จะให้เขามาประกอบกรรมที่ดีแก่เราทั้งนั้น ถึงผู้อื่นก็เหมือนกัน เขาก็ไม่ประสงค์ให้เราไปก่อกรรมที่ชั่วร้ายแก่เขา ประสงค์แต่จะให้เราไปประกอบกรรมที่ดีแก่เขาเท่านั้น *เมื่อทั้งเราทั้งเขาต่างมีความชอบและไม่ชอบเสมอกันอยู่เช่นนี้ ทางที่จะให้เกิดสมภาพได้โดยตรงก็คือ ทั้งสองฝ่ายต่างดำเนินเข้าหาจุดที่เสมอกันนี้ คือ งดเว้นจากทางกรรมที่ชั่วร้าย ซึ่งต่างก็ไม่ชอบให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน และดำเนินไปในทางกรรมที่ดีซึ่งเกื้อกูลกัน ที่ต่างก็ชอบจะให้ใครมาทำแก่ตนด้วยกัน เมื่อประพฤติดังนี้*

สมภาพที่ถูกต้องก็เกิดขึ้น และเป็นสมภาพคือเป็นความเสมอกันจริง ๆ และเมื่อมีสมภาพดังนี้ *ภราดราภาพ* คือความเป็นพี่น้องกัน หรือเป็นญาติที่คุ้นเคยไว้วางใจกันได้ก็เกิดขึ้น *เสรีภาพ* คือความมีเสรีอันที่จะไปไหน ๆ ได้ ทำอะไรได้โดยที่ไม่ถูกใครเบียดเบียนและก็ไม่เบียดเบียนใครด้วยก็เกิดขึ้น สมจริยาของพระพุทธเจ้าอันยังให้เกิดสมภาพ ภราดรภาพ เสรีภาพ ดังกล่าวมานี้เป็นธรรมจรรยา ความประพฤติธรรมประกอบอยู่ด้วยหลักยุติธรรมและศีลธรรมต่าง ๆ บริบูรณ์

ถ้ามีปัญหา **ประพฤติธรรมคือประพฤติอย่างไร** ก็ตอบได้ว่าประพฤติให้เป็นสมจริยาดังกล่าวนั่นเอง และเมื่อเข้าใจความดังนี้แล้ว คำว่า สมจริยา จะแปลว่า ความประพฤติเรียบร้อยสม่ำเสมอก็ได้ ความประพฤติสมควรหรือเหมาะสมก็ได้ ความประพฤติโดยสมภาพก็ได้ เป็นคำแปลที่ถูกต้องกับความหมายทั้งนั้น ดังนี้แหละเป็นธรรมจรรยา

ฉะนั้น **หลักธรรมจรรยาของพระพุทธเจ้า** ก็เป็นหลักที่เป็นแม่บทของหลักทั้งหลายแห่งความสุขสงบของชุมนุมชนทั่วไป ถ้าไม่อยู่ในแม่บทนี้แล้ว จะเกิดความสงบสุขไม่ได้ สมภาพภราดรภาพเสรีภาพ ก็จักมีขึ้นไม่ได้ จะมีได้ก็เช่นเสรีภาพของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและผู้ที่จัดทำไปนอกแม่บทก็จะเป็นเหมือนเปรตจัดระเบียบดังกล่าวแล้ว ซึ่งต้องจัดกันไม่รู้จักเสร็จ ทั้งเป็นการก่อภัยก่อเวรก่อศัตรูและความวุ่นวายเดือดร้อนจัดกันไปจนโลกแตกก็ไม่เสร็จ

กรรมตามที่กล่าวมานี้ ที่ชี้ระบุลงไปว่า กรรมคืออะไร และทำอย่างไรเป็นกรรมดี ทำอย่างไรเป็นกรรมไม่ดี เป็นทางกรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งเมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ก็พอประมวลเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้เป็น ๓ ข้อ คือ

๑. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรม ใครทำดีก็เป็นกุศลติดตัวอยู่ ใครทำชั่วก็เป็นอกุศลกรรมติดตัวอยู่

๒. พระพุทธศาสนาแสดงว่ามีกรรมวิบาก คือผลของกรรม ผลที่ดีเกิดจากกรรมที่ดี ผลที่ชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว ไม่สับสนกัน เหมือนอย่างผลมะม่วงเกิดจากต้นมะม่วง ผลขนุนเกิดจากต้นขนุน หว่านพืชเช่นไรก็ได้ผลเช่นนั้น

๓. พระพุทธศาสนาแสดงว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน คือตัวเราเองทุก ๆ คน เป็นเจ้าของกรรมที่เราทำ และเป็นเจ้าของผลของกรรมนั้น ๆ ด้วย เมื่อตัวเราเองทำดีก็มีกรรมดีติดตัว และต้องได้รับผลดี เมื่อตัวเราเองทำไม่ดีก็มีกรรมชั่วติดตัว และต้องได้รับผลชั่วไม่ดี จะปัดกรรมที่ตัวเราเองทำให้พ้นตัวออกไป และจะปัดผลของกรรมให้พ้นตัวออกไปด้วยหาได้ไม่ ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง

เมื่อหลักกรรมของพระพุทธศาสนามีอยู่ดังนี้ พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนให้ทุก ๆ คนหมั่นนึกคิดอยู่เสมอ ๆ ว่า เรามีกรรมเป็นของตน เป็นกรรมทายาท คือเป็นผู้รับผลของกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่

อาศัยเฉพาะ (ตนเป็นคน ๆ ไป) นอกจากนี้ พระพุทธเจ้ายังได้ตรัสไว้ว่า *กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่าง ๆ กัน* เป็นต้น

ความเข้าใจเรื่องกรรม

หลักกรรม
นอกพระพุทธศาสนา

ส่วนในลัทธิอื่น บางลัทธิปฏิเสธกรรมเสียเลย บางลัทธิรับรองหลักกรรมบ้าง ปฏิเสธบ้าง แต่การระบุว่าทำอะไรเป็นกรรมดี ทำอะไรเป็นกรรมไม่ดี ก็มีกล่าวไว้ต่าง ๆ กัน ลัทธิที่ปฏิเสธหลักกรรมเสียเลยนั้น คือปฏิเสธว่ากรรมดีชั่วไม่มี ผลของกรรมดีชั่วไม่มี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่มีกรรมเป็นของใคร ไม่มีใครเป็นเจ้าของของกรรม เพราะเมื่อใครทำอะไรทำแล้วก็แล้วไป ไม่เห็นมีอะไรที่เรียกว่ากรรมเหลือติดตัว และที่ว่าดีไม่ดีนั้นก็เป็นการว่าเอาเอง ใครชอบก็ว่าดี ใครไม่ชอบก็ว่าไม่ดี เหมือนอย่างฝนตกแดดออก ใครชอบก็ชม ใครไม่ชอบก็ติ โดยที่แท้เป็นเรื่องของดินฟ้าอากาศ เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนก็ไม่มีผลอะไร กรรมอะไร ส่วนผลต่าง ๆ ที่ได้รับนั้น เกิดขึ้นตามคราว ตามสมัย เหมือนอย่างผลไม้ต่าง ๆ

ถึงคราวจะมีผล ก็มีผลขึ้นตามชนิด

ลัทธิที่รับบ้างปฏิเสธบ้าง เช่น รับว่าเมื่อทำอะไรไป ก็เป็นบุญเป็นบาป ทำนองรับรองว่ากรรมมี แต่เมื่อคราวจะต้องรับผลของกรรม ก็อยากจะรับแต่ผลของกรรมดี ไม่อยากรับผลของกรรมชั่ว จึงแสดงวิธีทำให้หายบาป เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้ทำเองจึงมิใช่เป็นเจ้าของของกรรมที่ทำอย่างแน่นอน แต่มีเจ้าของอยู่อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นผู้บันดาลผลอะไรให้เกิดแก่ใครก็ได้ อาจเป็นผู้ยกบาปเพิ่มบาปให้ก็ได้

มีเรื่องเล่าไว้ในพงศาวดารลังกาว่า ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๒ โอรสของเจ้าผู้ครองรัฐที่อยู่กลางเกาะ นามว่าราชสิงหะ ได้ทำปิตุฆาต (ปลงพระชนม์พระบิดา) แล้วเกิดกลัวบาป จึงได้ประชุมพราหมณ์ถามหาวิธีล้างบาป ฝ่ายภิกษุสงฆ์ในพระพุทธ-ศาสนาตอบว่า เป็นอนันตริยกรรม (กรรมหนักที่ให้ผลในอันดับสืบไปทีเดียว ไม่มีอะไรมาคั่นได้) ไม่มีทางจะล้างบาปได้ พวกพราหมณ์ตอบว่า มีวิธีล้างบาป ราชสิงหะจึงขัดเคืองภิกษุสงฆ์ไปนับถือศาสนาพราหมณ์ เรื่องนี้เป็นตัวอย่างของคนที่อยากจะรับแต่ชอบ ไม่อยากรับผิดจากกรรมของตน

อนึ่ง ลัทธิใด ๆ แม้จะรับรองหลักกรรมอยู่บ้าง แต่ก็แสดงว่าทำอะไรดีอะไรไม่ดีต่าง ๆ กัน เพราะถือหลักต่าง ๆ กัน

เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ที่ทางพระพุทธศาสนาแสดงว่าเป็นบาป แต่ลัทธิอื่นแสดงว่าเป็นบุญก็มี

หลักในการชี้ว่า อะไรเป็นบุญอะไรเป็นบาป ในทางพระพุทธศาสนานั้น ควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า คือหลักธรรมจริยา สมจริยา ดังกล่าวแล้วข้างต้น หรือหลักเมตตาหลักยุติธรรม ฉะนั้น *ที่พูดว่าทุกลัทธิศาสนาสอนให้คนละชั่วทำดี จึงนับถือได้เหมือนกัน ๆ กัน อาจจะเป็นคำพูดเพื่อประนีประนอม หรือเพื่อแสดงมรรยาทว่าไม่ยกตนข่มท่าน เจตนาก็ดีอยู่ แต่ถ้าจะต้องนับถือกันจริง ๆ และต้องพิจารณาดูแล้วก็จะเห็นว่า ไม่เหมือนกัน ปฏิบัติไปคนละอย่าง* เพราะเห็นว่าเป็นการถูกผิด เป็นบุญบาป หรือดีชั่วกันไปคนละอย่าง เหมือนอย่างการฆ่าสัตว์ดังกล่าวแล้ว

ได้ทราบว่า คราวหนึ่ง *สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์* ได้รับสั่งถาม *ท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (สิริจนฺโท)* วัดบรมนิวาส ว่า เห็นว่าฆ่าสัตว์บูชายัญไปสวรรค์เป็นสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) หรือมิจฉาทิฏฐิ (เห็นผิด) ท่านเจ้าคุณอุบาลี ฯ ตอบว่า เป็นสัมมาทิฏฐิแขก ดังนี้ ท่านตอบเพียงเท่านี้ จะพูดกลับอีกทีหนึ่งก็ว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิทางพระพุทธศาสนา เรื่องนี้เป็นตัวอย่างว่ามิได้นับถือได้เหมือนกันจริง

ไม่ต้องกล่าวถึงผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น แม้พุทธศาสนิกชนเองซึ่งมีศรัทธาในกรรมอยู่บ้าง ก็ยังคลางแคลงกันอยู่โดยมากว่า ผู้ทำกรรมจะได้รับผลเมื่อไร เพราะตามที่ปรากฏเห็นกันอยู่ บางคนทำดีแต่ไม่เห็นว่าได้ดี บางคนทำชั่วแต่ไม่เห็นว่าได้ชั่ว บางทีกลับได้ผลตรงกันข้าม จะมีอะไรมาพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ตามที่แสดงไว้ในพระพุทธศาสนา

ความเข้าใจเรื่องกรรม

จะพิสูจน์กรรมได้อย่างไร

เดี๋ยวนี้เมื่อพูดว่าอะไรเป็นอะไร ก็มักจะถูกถามว่า พิสูจน์ได้หรือไม่ เหมือนอย่างวิธีพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ อันทุก ๆ สิ่งที่ปรากฏขึ้น หรือดังที่เรียกว่าปรากฏการณ์นั้น ต้องเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้แน่ ในเมื่อมีเครื่องพิสูจน์ที่เพียงพอ แต่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ชนิดไหน ก็สุดแต่สิ่งที่จะพิสูจน์ ถ้าสิ่งที่พิสูจน์นั้นเป็นวัตถุหรือสสาร ก็พึงพิสูจน์ด้วยเครื่องพิสูจน์สำหรับวัตถุหรือสสารนั้นทางวิทยาศาสตร์ ดังนี้เป็นต้น ถ้าสิ่งที่พิสูจน์เป็นอย่างอื่น จะใช้เครื่องพิสูจน์สำหรับวัตถุหรือสสารนั้นก็หาได้ไม่ ถ้าจะพึงใช้เครื่องพิสูจน์ทางวิทศาสตร์ดังกล่าวได้ทุกอย่างแล้ว ศาลหลวงก็ไม่ต้องตั้งขึ้น เพราะเมื่อใครถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่าทำผิด ก็จับตัวมาเข้าห้องวิทยาศาสตร์พิสูจน์ ไม่ต้องขึ้นศาล ในบัดนี้แม้จะมีเครื่องจับเท็จก็ใช้เป็นเพียงเครื่องมือประกอบเท่านั้น

ใช้เป็นเครื่องวินิจฉัยเด็ดขาดหาได้ไม่ ฉะนั้น จะพิสูจน์อะไรก็ต้องมีเครื่องพิสูจน์ที่ควรกัน กล่าวอย่างสรุป เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็นวัตถุหรือสสาร ก็ใช้เครื่องพิสูจน์ในทางนั้น เมื่อสิ่งที่พิสูจน์เป็นความจริงที่นอกไปจากวัตถุหรือสสาร ก็ต้องใช้เครื่องพิสูจน์อย่างอื่นที่จะชี้ถึงความจริงนั้น ๆ ได้ ดังวิธีที่ทั่วโลกก็ใช้กันอยู่แล้ว เป็นต้นว่า

การพิสูจน์ความผิด เมื่อบุคคลถูกกล่าวหาฟ้องร้องว่าทำผิดกฎหมาย ก็ต้องพิสูจน์กันตามวิธีที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น สืบสวน สอบสวน ไต่สวน พิจารณา วินิจฉัยโดยยุติธรรมตามกฎหมาย

การพิสูจน์ภูมิรู้สติปัญญา เรื่องนี้จะชั่งตวงวัดอย่างวัตถุหรือจะคำนวณด้วยวิธีคณิตศาสตร์ ให้รู้ว่าใครมีภูมิสติปัญญาเท่าไรหาได้ไม่ เพราะมิใช่เป็นสิ่งที่มีส่วนกว้างบางตื้นลึกหนักเบาอย่างสิ่งของ ฉะนั้น จึงต้องใช้วิธีให้แสดงออก เหมือนอย่างในครั้งโบราณ ผู้ที่เรียนสำเร็จศิลปศาสตร์มาแล้ว ก็แสดงศิลปศาสตร์นั้นในที่ประชุมชน ในบัดนี้ก็ใช้การสอบต่าง ๆ ตั้งข้อสอบให้ตอบ เมื่อตอบได้ตามกฎเกณฑ์ก็รับรองว่าสอบได้มีภูมิรู้ชั้นนั้นชั้นนี้ แม้การวัดภูมิสติปัญญาที่เรียกว่าไอคิวของฝรั่ง ก็เป็นวิธีตั้งปัญหาให้ตอบเช่นเดียวกัน แล้วก็ตัดสินว่ามีสติปัญญาขนาดนั้นขนาดนี้ วิธีพิสูจน์ด้วยการสังเกตจากการแสดงออกนี้ ก็คล้ายเป็นการทำนายอย่างหมอดู ซึ่งทำนายไป

ตามหลักเกณฑ์ ไม่ใช่เป็นความจริงอย่างเต็มที่เหมือนอย่างรู้ด้วยญาณ (ความหยั่งรู้จริง) แต่เรียกว่าเป็นญาณสมมติก็พอได้ คือต่างว่าเป็นญาณ เมื่อใช้วิธีซึ่งเป็นที่รับรองกันแล้ว เช่น วิธีสอบดังกล่าว ก็เป็นใช้ได้

การพิสูจน์มติและจิตใจ เมื่อต้องการจะรู้ว่าใครมีความคิดเห็นอย่างไร จะใช้เครื่องชั่งตวงวัดเป็นต้นก็ไม่ได้เหมือนกัน ต้องใช้วิธีให้แสดงออกมา ในทางการเมืองเช่นออกเสียงเลือกตั้ง ออกเสียงประชามติ ในการประชุม เช่น การอภิปราย การลงมติ และในส่วนปลีกย่อย เฉพาะเรื่อง เฉพาะบุคคล ก็ใช้วิธีแหย่ให้บุคคลนั้นแสดงออกมา และสังเกตจากอาการที่เขาแสดงออกมานั้น แต่ถ้าเขาไม่แสดงอาการอะไรออกมาแล้วก็จะรู้ไม่ได้ เว้นไว้แต่จะมีญาณหยั่งรู้จิตใจของเขาเท่านั้น

การพิสูจน์ต่าง ๆ ตามที่กล่าวมานี้ แสดงว่าเครื่องพิสูจน์นั้นมีต่าง ๆ เมื่อเป็นวัตถุก็นำเข้าห้องวิทยาศาสตร์ เมื่อเป็นความผิดก็นำเข้าโรงศาล เมื่อเป็นภูมิรู้ก็นำเข้าสอบไล่ เมื่อเป็นจิตใจก็แหย่ให้แสดงออก ดังนี้เป็นต้น คราวนี้เป็นกรรมจะนำเข้าวิธีไหน ? จะนำเข้าโรงศาลหรือจะนำเข้าห้องสอบไล่ดังกล่าวแล้วเป็นต้น ก็คงไม่ได้ผล จึงต้องนำเข้าพิสูจน์ตามหลักเหตุผลอันเป็นเหตุผลอย่างธรรมดาสามัญ ที่สามารถจะเข้าใจได้ด้วยสามัญสำนึกของทุก ๆ คน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ทุก ๆ คนเมื่อตากแดดก็ร้อน เมื่ออาบน้ำก็เย็น เมื่อได้

รับความร้อนเย็นตามที่ต้องการก็เป็นสุข เมื่อได้รับเกินต้องการ ก็เป็นทุกข์ *สิ่งที่ทำให้เป็นสุขหรือเป็นทุกข์เหล่านี้ เรียกว่าเหตุ ส่วนความสุขหรือทุกข์ที่ได้รับ เรียกว่าผล ถ้าเป็นเหตุผลในทางให้เกิดสุข ก็เรียกว่าดี ถ้าเป็นเหตุผลในทางให้เกิดทุกข์ ก็เรียกว่าชั่วร้าย* เหตุผลที่เกิดจากการทำของบุคคลก็เช่นเดียวกัน เช่น เมื่อผู้ใดมารังแกตัวเราให้เดือดร้อน เราก็เห็นว่าคนนั้นไม่ดีเกเร เมื่อมีผู้ใดมาช่วยเหลือเกื้อกูลตัวเราให้เป็นสุขสบาย เราก็เห็นว่าคนนั้นเป็นคนดี เป็นคนมีคุณเกื้อกูล ตัวอย่างง่ายๆ ดังกล่าวนี้ เป็นเครื่องแสดงว่า *ทุก ๆ คนต่างก็มีสามัญสำนึกบอกตัวเองอยู่ว่า ความดีและความชั่วมีจริง เพราะเรารู้สึกตัวของเราเองว่า คนนั้นทำดีแก่เรา คนโน้นทำชั่วร้ายแก่เรา และในทำนองเดียวกัน ตัวเราเองก็มีความรู้สึกเหมือนกันว่า ตัวเราเองทำดีหรือไม่ดีอย่างไร* จนถึงบางทีรู้สึกภูมิใจในความดีของเรา หรือเสียใจในความชั่วของเรา ในเมื่อเกิดรู้สึกตัวขึ้น

อันความดี หรือความชั่วที่ตัวเราเองทำ หรือที่คนอื่นทำ ซึ่งปรากฏในความรู้สึกของเรานั้น คืออะไรเล่า ? ก็คือกรรมนั่นเอง เป็นกุศลธรรม (กรรมดี) บ้าง เป็นอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) บ้าง ฉะนั้น กรรมจึงมีจริง และมีตัวอยู่จริง เพราะติดอยู่ในความรู้สึกในจิตใจของตัวเราเอง ท่านผู้ทำความดีให้แก่เรา เช่น มารดาบิดา และผู้มีอุปการคุณทั้งหลาย พระคุณของท่านเหล่านี้ย่อมติดอยู่ในจิตใจของตัวเรา เกิดเป็นความกตัญญู (รู้พระคุณที่ท่านได้ทำ)

และกตเวที (ประกาศพระคุณที่ท่านได้ทำแล้ว คือการตอบแทนพระคุณท่าน) ในทางตรงกันข้าม เมื่อใครทำไม่ดีต่อเราก็มักจะติดใจตัวเรา กลายเป็นผูกเวรกันต่อไปได้เหมือนกัน *กรรมของคนอื่นยังติดใจตัวเราเองอยู่ได้ถึงเช่นนี้ ไฉนกรรมของเราเองจะติดใจตัวของเราเองอยู่ไม่ได้ เราไม่สามารถจะแกล้งลืมกรรมของเราได้ ถึงจะลืมไปแล้วก็ยังฝังอยู่อย่างลึกซึ้งในจิตใจ เพราะกรรมเกิดจากเจตนาของเรา จึงเป็นรอยจารึกของจิตใจ*

เมื่อรู้สึกว่ากรรมมีจริง ทำดีเมื่อใดเป็นกรรมดีเมื่อนั้น ทำไม่ดีเมื่อใดเป็นกรรมชั่วเมื่อนั้น ปัญหาต่อไปจึงมีว่า **กรรม-วิบากคือผลของกรรมมีหรือไม่ และมีอย่างไร** คิดดูง่าย ๆ ในเวลาสอบไล่ เมื่อได้รับข้อสอบ คิดออกตอบได้สอบไล่ได้ การที่ตอบได้สอบไล่ได้เป็นผลดี เกิดจากความตั้งใจเรียนดี นี้แหละคือกรรมดี ทำให้เกิดผลดีคือสอบไล่ได้ ถ้าตรงกันข้าม เรียนอย่างเหลวไหลจนถึงสอบไม่ได้ นี้เป็นกรรมชั่ว ทำให้เกิดผลชั่วคือสอบตก ฉะนั้น ผลของกรรมจึงมีอยู่จริง และมีตามชนิดของกรรม คือผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว เพราะกรรมดีย่อมให้ผลดี กรรมชั่วย่อมให้ผลชั่วเสมอ ไม่สับสนกัน เหมือนอย่างต้นมะม่วงให้ผลเป็นมะม่วง ต้นขนุนให้ผลเป็นขนุน เป็นไปตามชนิด

แต่ยังมีปัญหาต่อไปอีก **กรรมและกรรมวิบากนั้นเป็นของใคร** คิดดูง่าย ๆ อย่างการเรียนการสอบดังกล่าวแล้ว

คนไหนเรียนคนนั้นรู้ คนไหนไม่เรียนคนนั้นไม่รู้ ถ้าไม่เรียน ใครจะมาบันดาลให้ใครรู้ขึ้นเองหาได้ไม่ ฉะนั้น กรรมและกรรมวิบากจึงเป็นของของคนที่ทำกรรมนั่นเอง ผู้ใดทำกรรมอย่างไร ก็ย่อมได้ผลกรรมอย่างนั้น เหมือนอย่างหว่านพืชเช่นใดย่อมได้รับผลเช่นนั้น ทุก ๆ คนจึงต้องรับผิดชอบต่อกรรมของตนเอง จะป้ายไปให้คนอื่นไม่ได้ คนที่ทำดี เช่น ประพฤติตนเรียบร้อย ช่วยทำกิจที่เป็นประโยชน์ เป็นต้น จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม ก็เป็นคนดีขึ้นเพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะชมหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกตัวเองว่าทำดี คนที่ทำไม่ดี เช่น ประพฤติตนเกะกะระราน เป็นคนหัวขโมย เป็นต้น ก็เป็นคนชั่วขึ้นเพราะกรรมของตน ใครจะรู้จะติหรือไม่ก็ตาม ตัวผู้ทำเองก็รู้สึกว่าตัวของตัวทำชั่ว อาจจะป้ายความผิดให้ผู้อื่นด้วยการหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิด แต่จะหลอกตัวเองไม่ได้ ตัวเองย่อมรู้สึกสำนึกตัวเองอย่างเต็มที่ ฉะนั้น เมื่อทำดีทำชั่วแล้ว จึงปัดดีปัดชั่วออกไปให้พ้นตัวเองไม่ได้ เพราะรู้สึกตัวเองอยู่ ทางจิตใจของตน ใครจะแย่งดีไป จะใส่ชั่วให้ก็ไม่ได้ นอกจากจะหลอกให้คนอื่นเข้าใจผิดเท่านั้น ซึ่งไม่เป็นความจริง

สรุปความว่า เมื่อคิดพิสูจน์ด้วยสามัญสำนึก ตามเหตุผลอย่างง่าย ๆ ในเรื่องความดีความชั่วทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่เฉพาะหน้าก็จะเห็นได้แล้วว่า

๑. กรรมมี คือมีความดีความชั่วในการทำของทุก ๆ คน

๒. **กรรมวิบากมี คือมีผลดีของความดี มีผลชั่วของความชั่ว**

๓. กรรมเป็นของผู้ทำ คือใครทำกรรมอย่างใดก็ได้รับผลอย่างนั้น

เมื่อกล่าวเฉพาะตัวของเราเองแล้ว เมื่อเป็นกรรมของเราเองยิ่งพิสูจน์ได้ง่าย คือนำเข้าพิสูจน์ในห้องใจของเราเอง เพราะเรารู้ตัวเราเองได้ดี แต่ข้อสำคัญเราต้องมียุติธรรม คือไม่ลำเอียง เหมือนอย่างการพิสูจน์วัตถุหรือสสารในห้องวิทยาศาสตร์ เครื่องพิสูจน์ต้องใช้ได้ หรือการพิสูจน์ความผิดในโรงศาล โรงศาลก็ต้องสถิตยุติธรรม

คำเก่า ๆ มีกล่าวว่า *"ถึงคนไม่เห็นเทวดาก็เห็น" เดี๋ยวนี้อาจเห็นว่าพ้นสมัย แต่ถ้ารู้จักคิดคำนี้ก็ยังใช้ได้ คือเทวดาในดวงใจของเราเอง หมายความว่าความมีหิริ (ละอายใจ) และโอตตัปปะ (เกรงบาป) ซึ่งท่านเรียกว่าเป็นเทวธรรม (ธรรมของเทวดา หรือธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา) ใจที่มีละอายมีเกรงบาป คือความชั่วช้าต่าง ๆนี้แหละคือเทวดา* แต่ใจกระด้างด้าน หยาบช้า แข็งกร้าว ชั่วร้าย อาจมองไม่เห็น ภาษิตมอญมีกล่าวว่า *"เมื่อกาจับที่ใบต้นหญ้า ด้วยคิดว่าไม่มีใครเห็นถึงกระนั้นก็มีผู้เห็นอยู่ถึงสองเป็นอย่างน้อย"* ผู้เห็นทั้งสองในภาษิตมอญนี้คือใคร ขอให้คิดเอาเอง ถ้าคิดไม่เห็นก็ให้ส่องหน้าในกระจกก็จะเห็นผู้ที่เห็นกา แม้พระพุทธภาษิตก็มีกล่าวไว้ว่า *"ชื่อว่าที่ลับย่อมไม่มีแก่ผู้ทำชั่ว"*

ความเข้าใจเรื่องกรรม

แนวคิดเรื่องกรรม

ในมหาโพธิชาดกตอนหนึ่ง เล่าว่า พระราชาแห่งรัฐหนึ่ง มีอำมาตย์อยู่ ๔ คน เป็นผู้แสดงลัทธิต่าง ๆ แก่พระราชา อำมาตย์คนที่ ๑ แสดงลัทธิว่า ผลทุกอย่างไม่มีเหตุ อำมาตย์คนที่ ๒ แสดงลัทธิว่า พระอิศวร (พระเป็นเจ้า) สร้าง อำมาตย์คนที่ ๓ แสดงลัทธิว่า ทุก ๆ อย่างเป็นเพราะบุพกรรม (กรรมในปางก่อน) อำมาตย์คนที่ ๔ แสดงลัทธิว่า ขาดสูญ ยังมีชีปะขาวอีกคนหนึ่ง ซึ่งพระราชาเคารพนับถือ ปรารถนาจะโต้วาทะกับอำมาตย์เหล่านั้น จึงไปขอหนังวานรจากชาวบ้านมาตาก ทำให้หมดกลิ่นให้เรียบร้อยดีแล้ว จึงนุ่งห่มหนังวานรและใช้เป็นอย่างผ้าพาดบ่า เข้าไปในพระอุทยาน พระราชาได้ทรงทราบ ได้เสด็จพร้อมกับอำมาตย์ทั้งสี่ ทอดพระเนตรเห็นท่านชีปะขาวกำลังนั่งสนใจอยู่กับหนังวานร จึงตรัสถาม

ชีปะขาวก็ทูลตอบว่า วานรนี้มีอุปการะแก่อาตมามาก ช่วยนำน้ำมาให้บ้าง กวาดที่ให้อยู่บ้าง ทำการปฏิบัติให้ต่าง ๆ อาตมาจะไปไหนก็ขึ้นหลังวานรนี้ไป แต่คราวหนึ่งอาตมาเกิดมีจิตใจทราม จึงกินเนื้อของวานรนั้น นำหนังมาตากให้แห้ง ใช้นุ่งห่มตลอดถึงปูนั่งนอน เพราะคิดถึงบุญคุณว่ามีอุปการะแก่อาตมามาก ฝ่ายอำมาตย์ทั้งสี่ได้ยินดังนั้น ก็พากันกล่าวเย้ยหยันว่าตาชีปะขาวนี้เป็นคนอตัญญู ทรยศต่อมิตร ทำปาณาติบาต

ฝ่ายชีปะขาวจึงกล่าวโต้แก่อำมาตย์คนที่ ๑ ซึ่งถือลัทธิทุก ๆ อย่างไม่มีเหตุ ว่าเมื่อผลทุก ๆ อย่างไม่มีเหตุ เกิดขึ้นเองความชั่วอะไร ๆ จะมีได้อย่างไร เพราะว่าตามลัทธิของท่านย่อมไม่มีเหตุที่จะทำให้ใคร ๆ ในโลกเศร้าหมองหรือบริสุทธิ์โลกนี้เป็นไปตามคติและภาวะของตนเอง แปรปรวนวิวัฒนาการไปเอง มีสุขมีทุกข์ไปเอง จะทำอะไรก็ทำไปไม่จำต้องประสงค์จะทำดีหรือทำชั่ว ทำ ๆ ไปก็แล้วกัน ทำอะไรก็ทำได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะมีใครทำบาป หรือทำบุญอะไรเล่า ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านเป็นจริง ถึงว่าอาตมาจะฆ่าวานรกินเนื้อเสีย อาตมาก็ไม่มีโทษไม่มีบาป อำมาตย์คนที่ ๑ เมื่อถูกโต้เช่นนั้นก็นั่งนิ่ง

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๒ ซึ่งถือลัทธิพระเป็นเจ้าสร้าง ว่าถ้าพระเป็นเจ้าสร้างชีวิตแก่โลกทั้งหมด เที่ยวจัดแจงให้คนนี้ทำกสิกรรม ให้คนนั้นเลี้ยงโค เป็นต้น เป็นผู้สร้างความเจริญความเสื่อม ความดีความชั่วทั้งปวง เป็น

ผู้บันดาลสิ่งทั้งหมด เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครทำบาปก็ทำเพราะพระผู้เป็นเจ้าสั่งให้ทำ พระเป็นเจ้าจึงต้องรับบาปนั้นไปเอง ถึงอาตมาจะฆ่าลิงหรือใครจะทำบาปอะไร ๆ ก็ไม่ต้องรับบาป เพราะทำตามคำสั่งของพระเป็นเจ้าต่างหาก อำมาตย์คนที่ ๒ ถูกโต้ดังนั้นก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๓ ซึ่งถือลัทธิกรรมในปางก่อนว่า ถ้าใคร ๆ พากันถึงสุขทุกข์เพราะกรรมในปางก่อนเป็นเหตุเท่านั้นแล้ว ใคร ๆ ที่ต้องได้รับทุกข์ในบัดนี้ เช่น ถูกเขาฆ่า ถูกเขาลักขโมยทรัพย์ ถูกเขาเบียดเบียนต่าง ๆ ก็เพราะกรรมในปางก่อนของตนเอง เหมือนอย่างกู้หนี้เขามาแล้วก็ใช้หนี้เขาไป ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านเป็นจริง วานรนี้ก็คงเคยฆ่าอาตมามาแล้วในชาติปางก่อน เหมือนอย่างเป็นหนี้อาตมาอยู่ มาชาตินี้อาตมาจึงฆ่าเสียบ้าง ลิงนี้จึงถูกฆ่าเป็นการใช้หนี้กรรมเก่าให้สิ้นไป อาตมาซึ่งเป็นผู้ฆ่าจึงเท่ากับเป็นผู้ช่วยลิงนี้ให้พ้นจากหนี้ จึงไม่เป็นบาปอะไร กลับจะเป็นการช่วยไปเสียอีก และใคร ๆ จะฆ่าหรือทำร้ายใคร เมื่ออ้างว่าเป็นกรรมเก่าของเขา เขาก็ทำได้ทั้งนั้น และอาจอ้างเอาบุญคุณเสียอีกก็ได้ ว่าช่วยฆ่าเขาเป็นการช่วยเปลื้องหนี้กรรมให้แก่เขา อำมาตย์คนที่ ๓ ถูกโต้เช่นนี้ก็นิ่งไป

ชีปะขาวจึงกล่าวโต้อำมาตย์คนที่ ๔ ซึ่งถือลัทธิขาดสูญว่า ถ้าใคร ๆ ขาดสูญเสียหมด คือตายสูญไปเลยไม่ต้องเกิดอีก

จะทำอะไรก็มุ่งประโยชน์เดี่ยวนี้เท่านั้น แม้ว่าจะต้องทำมาตุฆาต ปิตุฆาตเพื่อประโยชน์ของตนก็ทำได้ ไม่มีภายหน้าที่จะต้องรับผล ฉะนั้น ถ้าลัทธิของท่านดังกล่าวเป็นจริง แม้ว่าอาตมาจะฆ่าวานร ก็ไม่มีบาปอะไรที่จะต้องไปรับ ตัวเราเองก็ขาดสูญ บาป และสิ่งทั้งหลายก็ขาดสูญไปด้วยกัน อำมาตย์คนที่ ๔ เมื่อถูกโต้ดังนั้นจึงเงียบไป

ชีปะขาวที่ท่านกล่าวว่าเป็นพระโพธิสัตว์ จึงถวายโอวาทพระราชามิให้เชื่อถือลัทธิของอำมาตย์ทั้งสี่เหล่านั้น และให้ทรงประพฤติธรรม ปกครองแว่นแคว้นโดยธรรม

เรื่องในชาดกที่เล่ามานี้ แสดงว่าแม้ผู้ที่ถือลัทธิว่าไม่มีความดีความชั่ว ก็ยังมีสามัญสำนึกอยู่ในความดีความชั่ว ซึ่งเป็นหลักความจริง จึงได้กล่าวตำหนิชีปะขาวโพธิสัตว์ไป โดยที่ไม่ทันนึกถึงลัทธิของตนที่ถืออยู่ ฉะนั้น *เรื่องของกรรมจึงเป็นเรื่องของความจริง ที่เป็นไปอยู่โดยธรรมดาสามัญ พระพุทธเจ้าก็ทรงยกเอาความจริงนี้แหละมาสั่งสอน มิได้ทรงแต่งเรื่องของกรรมขึ้นเอง ทั้งมิได้ทรงยักย้ายเปลี่ยนแปลงบิดผันไปจากความจริง ทรงชี้แจงแสดงเปิดเผยไปตามหลักความจริงเท่านั้น*

ข้อที่กล่าวย้ำอีกก็คือ มักจะเข้าใจกันอีกอย่างหนึ่งว่า เรื่องของกรรมเป็นเรื่องอดีต คือล่วงมาแล้ว ในปัจจุบันเรามักมีหน้าที่ปล่อยตนให้เป็นไปตามกรรม ที่เรียกกันว่า *ยถากรรม* เท่านั้น จึงไม่คิดจะทำอะไร ถ้าเห็นดังนี้เป็นความเห็นผิด

ดังลัทธิของอำมาตย์ที่ถือว่าอะไร ๆ เกิดเพราะกรรมปางก่อน (ปุพเพกตเหตุ) ดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าก็ทรงสอนมิให้เชื่อลัทธินี้ ถือว่าเป็นลัทธิภายนอกพระพุทธศาสนา และตรัสยกเวทนา สุข ทุกข์ ที่ทุก ๆ คนได้รับอยู่เป็นตัวอย่าง ว่าเกิดเพราะโรคต่าง ๆ ในปัจจุบันก็มี เกิดเพราะกรรมเก่าก็มี ฉะนั้นเมื่อโรคเกิดขึ้นก็ต้องเยียวยา และต้องป้องกันรักษาตัวไม่ให้เกิดโรค ในด้านความประพฤติต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน ให้ละกรรมที่ชั่วทำกรรมที่ดี *กรรมปัจจุบันนี้แหละเป็นข้อสำคัญแห่งชีวิตของทุก ๆ คน คือ การที่เราทำอยู่เดี๋ยวนี้ ถ้อยคำที่เราพูดอยู่เดี๋ยวนี้ เรื่องที่เราคิดอยู่เดี๋ยวนี้* เป็นหน้าที่ของเราจะต้องคอยตรวจดู ให้ตัวเราเองทำพูดคิดแต่ในทางที่ถูก ก่อให้เกิดคุณประโยชน์โดยส่วนเดียวเท่านั้น อย่าเอาเรื่องกรรมเก่ามาเป็นเครื่องตัดรอนคุณประโยชน์ มาทำให้นอนรอโชคลาภ ดังมีเรื่องเล่าเป็นคติไว้ว่า

มีชาย ๒ คน ไปให้หมอดู หมอทำนายทายคนหนึ่งว่าจะได้เศวตฉัตร ทำนายอีกคนหนึ่งว่า จะลำบาก ชายคนที่ได้รับทำนายว่าจะได้เศวตฉัตรก็ดีใจ นั่งนอนรอไม่ทำมาหากินอะไร ในที่สุดก็สิ้นทรัพย์สมบัติไปนอนเจ็บอยู่อย่างอนาถที่ป่ากลางทุ่ง มีพระธุดงค์เดินผ่านมาพบเข้า มีจิตสงสาร จึงเอากลดไปปักให้ ชายผู้นั้นก็สิ้นใจในกลดของพระธุดงค์ ก็ได้เศวตฉัตรเหมือนกัน เพราะคำว่า เศวตฉัตร แปลว่า ร่มขาว กลดของพระธุดงค์ก็เป็น

ร่มขาวชนิดหนึ่ง ส่วนชายอีกคนหนึ่งซึ่งได้รับทำนายว่าจะลำบาก เกิดความกลัวลำบาก จึงตั้งหน้าขวนขวายพากเพียรทำมาหากิน เก็บออมทรัพย์สินอยู่เรื่อย ๆ มา จึงมีหลักฐานเป็นสุขสบายขึ้นโดยลำดับ แต่ก็ลำบากมาก่อนเป็นอันมาก เรื่องนี้เป็นคติสอนใจว่า *หน้าที่ของเราทุก ๆ คนก็คือ ทำกรรมปัจจุบันนี้แหละให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปแล*

ความเข้าใจเรื่องกรรม

เพราะเหตุไร
จึงไม่เชื่อเรื่องกรรม

ในจิตใจที่มีสามัญสำนึกของทุก ๆ คน ย่อมมีความรู้สึกว่ามีความดีความชั่ว มีผลของความดีความชั่ว และผู้ทำนั่นเองเป็นผู้มีความดีความชั่วติดตัวอยู่ เพราะใครทำกรรมอันใดกรรมนั้นย่อมจารึกอยู่ในจิตใจ และผู้ทำนั้นเองต้องเป็นผู้รับผลคือรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ความพิสดารในเรื่องนี้ได้แสดงแล้ว แต่การที่คนไม่น้อยยังไม่มีความเชื่อตั้งมั่นลงไปในกรรมตามหลักที่กล่าว ซึ่งรวบรัดโดยย่อว่า "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ก็เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. ความลำเอียงเข้ากับตนเอง หรือถือเอาแต่ใจตน

๒. ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันใจ

ความลำเอียงเข้ากับตนเองนั้น คือมุ่งประโยชน์ตน หรือมุ่งจะได้เพื่อตนเท่านั้น ไม่คำนึงถึงความเสียหายทุกข์ยากของ

ผู้อื่น ดังเช่นเมื่อโกรธขึ้นมาก็ทำร้ายเขา เมื่ออยากได้ขึ้นมาก็ลักของเขา เมื่อทำได้สำเร็จดังนี้ก็มีความยินดีและอาจเข้าใจว่าทำดี แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่อยากให้ใครมาทำร้ายตัวเรามาลักของเรา ถ้าใครมาทำเข้าเราก็ต้องว่าเขาไม่ดี ถึงเราจะไปยั่วให้เขาโกรธ เมื่อเขาโกรธขึ้นมาทำร้ายร่างกายเราเราก็ยังว่าเขาไม่ดีอยู่นั่นเอง การกระทำอย่างเดียวกัน จะดีบ้างไม่ดีบ้างอย่างไรได้ เหมือนอย่างการทำร้ายร่างกาย การลักทรัพย์ เมื่อเราทำแก่เขาได้ก็เป็นดี แต่ถ้าเขาทำแก่เราเป็นไม่ดี จะเป็นดังนี้หาถูกต้องไม่ เพราะเป็นการที่เราพูดเอาเองอย่างไม่ยุติธรรม

แต่การลำเอียงเข้ากับตนเอง ข้อนี้แหละเป็นเหตุสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทำให้คนเป็นอันมากยังประกอบกรรมชั่ว เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง หรือประโยชน์แก่ผู้อื่นที่เกี่ยวข้องกับตน ถึงจะมีกรรมศรัทธาอยู่อย่างผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนามีอยู่ทั่ว ๆ ไปก็ตาม เมื่อความมุ่งจะได้ (โลภะ) ความโกรธแค้นขัดเคือง (โทสะ) ความหลงผิด (โมหะ) มีกำลังแรงกล้ากว่ากำลังศรัทธา คนก็ประกอบกรรมที่ชั่วได้ สุดแต่ใจที่อยากได้ที่โกรธ ที่หลง จะฉุดชักนำไป ที่เป็นเช่นนี้ไม่ใช่เพราะไม่มีความรู้สึกสำนึกรู้ในความดีชั่ว ก็มีความรู้สึกสำนึกรู้เหมือนกัน แต่ไม่มีกำลังใจในฝ่ายสูงที่จะห้ามกำลังใจในฝ่ายต่ำ จึงยับยั้งตนเองไว้ไม่ได้ มีคนเป็นอันมาก เมื่อทำไปแล้วเกิดเสียใจในภายหลัง ดังเช่นเมื่อทำอะไรลงไปในขณะที่อยากได้

หรือรักชอบอย่างจัด ในขณะที่โกรธจัด ในขณะที่หลงจัด อย่างที่เรียกว่าหลงอย่างไม่ลืมหูลืมตา หรือในขณะที่กำลังเมาสุรา อันเรียกได้ว่าหลงเหมือนกัน ครั้นเมื่อสร่างรัก สร่างชัง สร่างหลง สร่างเมาแล้ว ก็กลับเสียใจในกรรมที่ตนได้ประกอบไปแล้ว

ในขณะที่ใจวิปริตเช่นนั้น บางทีทำให้เป็นรอยแผลจารึกอยู่ในจิตใจ คอยสะกิดใจให้เจ็บช้ำเดือดร้อนอยู่ตลอดเวลานาน และทำให้เกิดความเกลียดตนเอง หรือรังเกียจตนเอง จนถึงต้องหลบหน้าเพื่อนฝูงมิตรสหายไปก็มี แต่ถึงจะหลบหน้าคนอื่นเป็นส่วนมากได้ แต่หลบตนเองไม่พ้น เมื่อเกิดความเกลียดหรือรังเกียจตนเองมากขึ้น จนไม่สามารถจะทนอยู่ในโลกได้ ต้องพยายามทำลายตนเองไปก็มี ฉะนั้น เมื่อเกิดแผลในใจขึ้นก็มักเป็นชนิดโรคเรื้อรังที่รักษาหายยาก สู้ป้องกันไม่ให้มีขึ้นไว้ก่อนไม่ได้ ทั้งนี้ด้วยวิธีปลูกกรรมศรัทธา คือความเชื่อกรรมนี้แหละ ให้ตั้งมั่นขึ้นในใจ ให้มีเป็นกำลังใจจนพอที่จะเชื่อใจได้ว่าจะไม่ประกอบกรรมที่ชั่วที่ผิดอะไร ๆ ถ้ายังคลางแคลงสงสัย ไม่เชื่อใจตนเองว่าจะยับยั้งใจไว้ได้ ก็ต้องเว้นจากสิ่งยั่วยุเย้าแหย่ต่าง ๆ ฉะนั้น ทางบิดามารดาหรือผู้ปกครอง และทางโรงเรียนจึงได้คอยแนะนำสั่งสอนห้ามปราม ไม่ให้อ่านหนังสือบางชนิด ไม่ให้ดูภาพยนตร์บางชนิด ที่เป็นเครื่องยุแหย่ยั่วเย้าให้ประพฤติผิดศีลธรรมและวัฒนธรรมอันดี คำแนะนำห้ามปรามนั้น ก็สมควรที่จะเชื่อฟังและปฏิบัติตาม เป็นการ

ป้องกันตัวเราเองไว้ตั้งแต่เบื้องต้น

ท่านผู้ใหญ่ที่กรุณาให้คำแนะนำตักเตือนก็ดี พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมสั่งสอนก็ดี ท่านก็ได้แต่เป็นเพียงผู้บอกกล่าวแนะนำ ส่วนความเชื่อฟังเป็นหน้าที่ของเราเอง เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ในใจของเรา ถ้าใจของเราเกิดดื้อดึงขัดแย้งไม่เชื่อฟังเสียแล้ว คำแนะนำตักเตือนต่าง ๆ ก็ไม่มีประโยชน์ หรือมีประโยชน์น้อยมาก ฉะนั้น จึงควรที่จะคอยตรวจดูใจของเราเองว่า มีความเชื่อฟังต่อคำแนะนำสั่งสอนอยู่เพียงไร มีความดื้อดึงขัดแย้งอยู่เพียงไร และคิดต่อไปว่าเพราะเหตุไร เมื่อหมั่นคิดอยู่ดังนี้แล้ว จะเห็นผลเทียบเคียงได้เอง หรือถ้ายังไม่เห็นได้เองก็ต้องซักถาม และท่านผู้แนะนำอบรมก็มักจะชี้แจงให้รู้ให้เข้าใจ ถ้าคิดตั้งใจฟังคำชี้แจงของท่าน ไม่ตั้งป้อมดื้อดึงเสียก่อนแล้ว ก็คงจะได้ความกระจ่างในคำแนะนำของท่าน และจะได้ความซาบซึ้งในเมตตากรุณาของท่าน

การหัดมีความเชื่อฟังอย่างมีเหตุผลนี้ เป็นวิธีแก้ความลำเอียงเข้ากับตนเอง ที่เป็นเหตุให้ทำอะไรตามใจตนเองโดยส่วนเดียว ผู้ใหญ่ที่ดีจึงไม่ต้องตามใจเด็กในทางที่ผิด คอยแนะนำห้ามปราม หรือแม้ต้องปราบเอาบ้างตามสมควร เป็นการหัดไม่ให้ลำเอียงเข้ากับตนเองหรือถือเอาแต่ใจตนเองมาตั้งแต่อ่อน เข้าในคำว่า ดัดไม้ตั้งแต่อ่อน เพราะดัดเมื่อแก่นั้นเป็นการดัดยาก เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการสั่งสอนให้เป็นคนรู้ผิดรู้ถูก

อย่างมีเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวข้องทุก ๆ วัน ทำให้รู้จักเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ เชื่อว่ามีถูกมีผิด มีเหตุมีผล ซึ่งเมื่อเป็นความผิดแล้ว ตัวเราเองทำก็ผิด คนอื่นทำก็ผิด เมื่อเป็นความถูกแล้ว ตัวเราเองทำก็ถูก คนอื่นทำก็ถูก *ข้อนี้แหละเป็นกรรมศรัทธาที่ผู้ใหญ่สมควรปลูกฝังให้แก่เด็กมาตั้งแต่ต้น* และผู้ใหญ่ก็ควรเว้นจากการกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะไม่งามให้เด็กเห็น และอ้างได้ว่าทำไมผู้ใหญ่ทำได้ เช่น ห้ามไม่ให้เด็กเล่นการพนันเที่ยวเตร่ แต่ผู้ใหญ่เล่นการพนันเที่ยวเตร่ ห้ามไม่ให้เด็กทะเลาะวิวาทกัน แต่ผู้ใหญ่เมาสุราทะเลาะวิวาทกัน เหล่านี้เป็นต้น เมื่อทำให้เห็นเป็นตัวอย่างไม่ดี ก็ทำให้เด็กอยากเอาอย่าง ทำให้น้ำหนักในคำอบรมห้ามปรามน้อยลงไป จนเกือบจะไม่มีความหมายอะไร และจะเข้าทำนองคำที่ว่า จงทำตามคำที่ฉันพูด แต่อย่าประพฤติอย่างที่ฉันทำ

ไม่เห็นผลสนองที่สาสมทันตาทันใจ โดยมากต้องการเห็นผลของกรรมเกิดสนองให้เห็นอย่างสาสมทันตาทันใจ เช่น เมื่อทำกรรมดีก็อยากเห็นกรรมดีให้ผลเป็นรางวัลอย่างมากมายทันตาทันใจ เมื่อเห็นหรือทราบว่าใครทำกรรมชั่วและไม่เห็นว่าเขาเสื่อมเสียอย่างไร หรือกลับเจริญรุ่งเรือง ก็สงสัยว่าทำชั่วไม่ได้ชั่วจริงกระมัง

อันที่จริงกรรมดีต้องให้ผลดี กรรมชั่วต้องให้ผลชั่วตามที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างไม่ผิดโดยแน่นอน และผลที่

สนองนั้นจะเรียกว่าเป็นผลที่สาสมก็ได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นตัวอย่างในพระสูตรหนึ่งว่า *กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลาย (หมายถึงทั้งคนทั้งดิรัจฉาน เป็นต้น ที่เกี่ยวข้องอยู่ในโลกทั้งหมด) ให้เลวและดีต่าง ๆ กัน คือการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำให้มีอายุสั้น การเว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตทำให้มีอายุยืน การเบียดเบียนเขาให้ลำบากทำให้มีโรคมาก การไม่เบียดเบียนเขาให้ลำบากทำให้มีโรคน้อย ความมักโกรธหุนหันขึ้งเคียดคับแค้นขัดเคืองกระเง้ากระงอดทำให้ผิวพรรณเศร้าหมองไม่งดงาม ความไม่มักโกรธเคียดแค้นทำให้ผิวพรรณผ่องใสงดงาม ความมักริษยาผู้อื่นทำให้มีศักดิ์ต่ำต้อยน้อยหน้า ความไม่ริษยาทำให้มีศักดิ์สูงใหญ่ ความไม่เผื่อแผ่เจือจานทำให้มีโภคสมบัติน้อย ความเผื่อแผ่เจือจานทำให้มีโภคสมบัติมาก ความแข็งกระด้างถือตัว ดูหมิ่นท่านทำให้เกิดในสกุลต่ำ ความไม่แข็งกระด้างถือตัวดูหมิ่นท่าน มีความอ่อนน้อมคารวะนับถือผู้ที่ควรอ่อนน้อมนับถือทำให้เกิดในสกุลสูง ความไม่เข้าหานักปราชญ์หรือผู้รู้ศึกษาไต่ถามทำให้มีปัญญาทราม การเข้าหานักปราชญ์หรือผู้รู้ศึกษาไต่ถามทำให้มีปัญญามาก*

ผลที่สาสมกันของกรรม ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเป็นตัวอย่างดังที่กล่าวมานี้ เป็นผลของกรรมเก่า คือกรรมที่ทำไว้แล้วในอดีตกาล ส่วนกรรมใหม่คือกรรมที่ทำในปัจจุบันนี้ท่านแสดงว่าจักให้ผลในชาติปัจจุบัน เหมือนอย่างในวันนี้ ใน

เดือนนี้ ในปีนี้เองก็มี จักให้ผลในชาติหน้า เหมือนอย่างในวันพรุ่งนี้ในเดือนหน้า ในปีหน้าก็มี จักให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป เหมือนอย่างในวันมะรืนนี้ หรือในเดือนโน้น ในปีโน้น เป็นต้นก็มี ฉะนั้น *การให้ผลของกรรมจึงเกี่ยวแก่กาลเวลาเป็นสำคัญ การกระทำทุก ๆ อย่างที่ให้ผลนั้น ต้องเกี่ยวแก่กาลเวลาทั้งนั้น* เช่น การปลูกต้นไม้มีผล ก็มิใช่ว่าต้นไม้นั้นจะให้ผลทันที ต้องรอจนต้นไม้เจริญเติบโต และถึงฤดูกาลให้ผลจึงจะให้ผลตามชนิด การเรียนหนังสือก็มิใช่ว่าจะเรียนให้สอบไล่ได้ในวันเดียว ต้องเรียนเรื่อยไป จนถึงกำหนดสอบไล่จึงเข้าสอบไล่ บางทีต้องเรียนซ้ำอีกครั้งหนึ่ง เมื่อไม่ละความพยายามก็อาจจะสอบไล่ได้ การทำการค้าประกอบการอุตสาหกรรมต่าง ๆ รับราชการหรือประกอบอาชีพทุกอย่างก็เหมือนกัน จะได้รับผลก็อาศัยกาลเวลาทั้งนั้น และผลที่ได้รับนั้นจะดีหรือไม่ดีอย่างไร จะรวดเร็วหรือช้าอย่างไร ก็สุดแต่สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ความเข้าใจเรื่องกรรม

การให้ผลของกรรม

แม้ในเรื่องกรรมให้ผล ท่านก็แสดงว่าเกี่ยวแก่สถานการณ์ ๔ อย่าง คือ (๑) คติ (๒) อัตภาพ (๓) กาลสมัย (๔) การประกอบกรรม

(๑) คติ *คือที่ไป* แสดงในปัจจุบัน คือไปทุก ๆ แห่ง จะไปเที่ยว ไปพักอาศัยชั่วคราว หรือไปอยู่ประจำก็ตาม คนที่ทำดีมาแล้ว ถ้าไปในที่ที่ไม่ดี ความดีที่ทำไว้ก็อาจจะยังไม่ให้ผล เหมือนอย่างนักเรียนที่เรียนมัธยม ๖ มาแล้วจากต่างจังหวัด เรียกว่าได้ทำความดีมาแล้วถึงชั้นนั้น และเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ แต่ไปอยู่ในหอพักที่ไม่ดี เมื่อควรจะไปโรงเรียนก็ไม่ไป แต่ไปเถลไถลเสียที่อื่น อย่างนี้เรียกว่ามีคติที่ไปไม่ดี ความดีเท่าที่ทำไว้ คือที่เรียนมาจนจบมัธยม ๖ ในต่างจังหวัดก็ไม่ส่งเสริมให้เจริญวิทยฐานะขึ้นต่อไป ส่วนนักเรียนที่เรียนมาไม่สู้ดี ไม่จบถึงชั้นไหน แต่เกิดความตั้งใจดี ไปพักอาศัย

อยู่ในที่ดี และไปเรียนกวดวิชาอย่างจริงจัง ก็อาจจะสอบขึ้นชั้นสูงได้ ตัวอย่างนี้เป็นเพียงตัวอย่างเฉพาะเรื่องเท่านั้น เมื่อกล่าวโดยส่วนรวมแล้ว คนที่มีกรรมเก่าไม่ดี แต่ว่ามีคติใหม่ดีอย่างที่เรียกว่ากลับตนดำเนินทางใหม่ คือเว้นจากทางไม่ดีเก่า ๆ ที่เคยดำเนินมา มาเปลี่ยนดำเนินทางใหม่ที่ดีอันตรงกันข้าม กรรมชั่วที่ทำไว้แล้วแต่ก่อนก็อาจยังไม่ให้ผล ได้ในคำว่า *มืดมาสว่างไป* ถ้าทางเก่าก็ไม่ดี ทางใหม่ก็ไม่ดี ได้ในคำว่า *มืดมามืดไป* ก็เป็นอันเอาดีไม่ได้เลย ส่วนคนที่ทำความดีมาแล้วเรียกว่าเดินทางถูกมาแล้ว แต่ต่อมากลับไปเดินทางผิด กรรมดีที่ทำไว้แล้วก็อาจยังให้ผลไม่ได้ ได้ในคำว่า *สว่างมามืดไป* ฝ่ายคนที่มาดี คือเดินทางมาถูกแล้ว และก็เดินทางถูกต่อไปเป็นอันว่าความดีที่ทำไว้ สนับสนุนให้ดีอีกต่อไปไม่ขาดสายได้ในคำว่า *สว่างมาสว่างไป*

ฉะนั้น คติที่ไปหรือการไป คือทางที่ทุก ๆ คนดำเนินอยู่ในปัจจุบันนี้แหละสำคัญมาก ในส่วนที่ล่วงมาแล้วจะผิดหรือถูก เราก็ได้ดำเนินมาแล้ว ฉะนั้น ให้ถือว่าเป็นอันแล้วไปหรือให้ถือเป็นบทเรียน ถ้าเดินทางดีมาแล้วก็จงเดินทางดีนั้นต่อไป ถ้าทางที่เดินมาแล้วไม่ดีก็เปลี่ยนทางใหม่ เลือกเดินไปในทางที่ดี นับว่าเป็นผู้ที่กลับตัวได้ เข้าในคำว่า มืดมาสว่างไป พระพุทธเจ้าโปรดปรานบุคคลเช่นนี้ ดังเช่นองคุลิมาลโจรเป็นตัวอย่าง เพราะทุก ๆ คนย่อมผิดพลาดมาแล้วมากบ้างน้อยบ้าง

ยิ่งผ่านชีวิตมามากยิ่งมีโอกาสผิดพลาดได้มาก จนถึงมีคำพังเพยว่า ความผิดพลาดเป็นเรื่องของมนุษย์ ข้อสำคัญจึงอยู่ที่เมื่อทำผิดไปแล้วก็ให้รู้ตัวว่าทำผิด และตั้งใจไม่ให้ทำผิดอีก เป็นอันนำตัวให้เข้าทางที่ถูก นี้แหละคือคติที่ดีของชีวิตปัจจุบัน

(๒) **อัตภาพ** *หมายถึงความมีร่างกายสมบูรณ์ประกอบด้วยพลานามัย* สามารถทำสิ่งที่ควรทำได้ตามต้องการ พลานามัยของร่างกายนี้เป็นสิ่งสำคัญ ความดีจะให้ผลเต็มที่ต่อเมื่อร่างกายสมบูรณ์ด้วย เช่น เรียนหนังสือมาได้ถึงชั้นใดชั้นหนึ่ง นับว่าได้ทำความดีมา จะเรียนต่อไปได้จนสำเร็จก็ต้องมีร่างกายสมบูรณ์ที่สามารถจะเรียนต่อไปได้ ถ้าป่วยเป็นโรคกระเสาะกระแสะ การเรียนต่อก็ขัดข้องไม่สะดวก หรือคนที่กำลังทำงานถ้าล้มป่วยลงความเจริญก็ชะงัก ในทางตรงกันข้ามคนที่เคยประพฤติผิดพลาดเหลวไหลมาแล้ว แต่ต่อมาได้คติของชีวิตที่ดีดังกล่าวแล้วในคติ ก็อาจประกอบกรรมที่ดีสืบต่อไปได้ ความเหลวไหลที่แล้วมาก็อาจยังไม่มีโอกาสให้ผล ความมีอัตภาพร่างกายสมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตทุกอย่าง เพราะเครื่องบั่นทอนต่าง ๆ นั้นมีเป็นอันมาก กล่าวโดยเฉพาะในทางการแพทย์ปัจจุบันนี้ ก็แสดงว่ามีเชื้อโรคต่าง ๆ ในที่ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโดยรอบร่างกายมากมายหลายชนิด เมื่อร่างกายมีกำลังต้านทานเชื้อโรคเพียงพอ ก็ไม่เกิดอาการเจ็บป่วย ร่างกายอ่อนแอลงเมื่อใด เชื้อโรคก็ได้ช่องเมื่อนั้น ฉันใดก็ดี

กรรมดีกรรมชั่วต่าง ๆ ที่บุคคลทำไว้ในปางหลังก็มีมากมาย ถ้าเราตั้งตัวไว้ดี กรรมชั่วก็อาจไม่มีโอกาสให้ผล กรรมดีมีโอกาสส่งเสริม แต่เมื่อเพลี่ยงพล้ำลงเมื่อใด กรรมชั่วก็มีโอกาสให้ผลซ้ำเติมเมื่อนั้น

(๓) กาลสมัย *หมายถึงว่าในกาลสมัยที่สมบูรณ์* มีผู้ปกครองดี มีหมู่ชนที่ดี กรรมดีก็มีโอกาสให้ผลได้มาก กรรมชั่วก็อาจสงบผลอยู่ก่อน เพราะในกาลสมัยเช่นนี้จะพากันยกย่องอุดหนุนคนดี ไม่สนับสนุนคนชั่ว ทำให้คนดีมีโอกาสปรากฏตัว ประกอบกรรมที่ดี อำนวยให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมยิ่งขึ้น แต่ในกาลสมัยที่บกพร่อง มีผู้ปกครองไม่ดี มีหมู่ชนไม่ดี กรรมดีที่ตนทำไว้ก็ไม่มีโอกาสให้ผล กรรมชั่วกลับมีโอกาสให้ผล เพราะเป็นกาลสมัยที่กดคนดี ยกย่องคนชั่ว นับว่าเป็นกาลวิบัติ อีกอย่างหนึ่ง ในกาลสมัยที่มีการกดขี่เบียดเบียนกันจนถึงทำสงครามกัน ดังเช่นสงครามโลกที่แล้ว ๆ มา คนในโลกได้รับภัยสงครามกันเป็นอันมาก นี้เรียกว่าเป็นโอกาสที่กรรมชั่วซึ่งต่างได้กระทำไว้ในอดีตให้ผล ทำให้ประสบภัยต่าง ๆ ตลอดถึงความทุกข์ยากขาดแคลนกันทั่ว ๆ ไป แต่ในกาลสมัยที่มีความสงบเรียบร้อยก็เป็นไปตรงกันข้าม ต่างไปเล่าเรียนศึกษาประกอบการงานกันตามปกติ

(๔) การประกอบกรรม *หมายถึงการประกอบกระทำในปัจจุบัน* ถ้าประกอบกระทำกรรมที่ดีที่ชอบอยู่ในปัจจุบัน

กรรมชั่วที่ทำไว้ในอดีตก็อาจยังระงับผล หรือแม้กำลังให้ผลอยู่แล้วก็อาจเบาลงได้ ดังเช่นผู้ที่ต้องถูกกักขังจองจำ เมื่อประพฤติตัวดีก็ย่อมได้รับผ่อนผัน และลดเวลากักขังจองจำนั้นให้น้อยเข้า ถ้ากรรมเก่าดีอยู่แล้วก็ยิ่งจะส่งเสริม เหมือนอย่างนักเรียนที่ตั้งใจเรียนดีมาแล้ว และตั้งใจเรียนดีอยู่ในปัจจุบันก็ช่วยกันให้เรียนดียิ่งขึ้น แต่ถ้าในปัจจุบันนี้ประกอบกรรมที่ชั่วเสียหาย ก็จะตัดผลของกรรมดีที่เคยทำมาแล้วด้วย เหมือนอย่างข้าราชการที่ทำงานมาโดยสุจริตแล้ว แต่มาทำทุจริตขึ้นก็อาจตัดผลของความดีที่ทำมาแล้ว ในเมื่อการทำทุจริตในหน้าที่นั้นปรากฏขึ้น

การให้ผลของกรรม ย่อมเกี่ยวแก่กาลเวลา ประกอบกับสถานการณ์ทั้งสี่ดังกล่าวมานี้ ท่านเล่าเรื่องเป็นตัวอย่างเปรียบเทียบไว้ว่า เหมือนอย่างว่าบุรุษผู้หนึ่งรับราชการ ได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองแห่งหนึ่ง แต่บุรุษผู้นั้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ ไปข่มขู่ถือเอาทรัพย์ต่าง ๆ ของประชาชนในเมืองที่ปกครองโดยพลการ แต่ก็ยังไม่มีใครอาจจะฟ้องร้องว่ากล่าวเพราะกลัวอำนาจ บุรุษผู้นั้นกำเริบยิ่งขึ้น ถึงกับไปผิดในบุคคลที่เป็นใหญ่กว่าตน มีอำนาจยิ่งกว่าตน จึงถูกจับไปเข้าเรือนจำและมีประกาศให้ประชาชนที่ถูกข่มเหงร้องทุกข์กล่าวโทษจึงมีเสียงร้องทุกข์กล่าวโทษขึ้นตั้งร้อยตั้งพัน บุรุษนั้นจึงถูกลงโทษไปตามความผิด เรื่องนี้พึงเห็นความเปรียบเทียบดังนี้

เวลาที่บุรุษนั้นได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองกำลังรุ่งเรือง ก็เท่ากับเวลาตั้งอยู่ในคติคือตำแหน่งมีอำนาจ ประกอบด้วยมีฐานะของตนสูง ทำอะไรได้ตามต้องการ อยู่ในสมัยที่ตนมีอำนาจ ทั้งอยู่ในหน้าที่ เป็นโอกาสให้ประกอบกระทำอะไรได้ อกุศลกรรมจึงยังไม่มีโอกาสจะให้ผล ต่อเมื่อถูกจับเข้าเรือนจำ เสียงร้องทุกข์กล่าวโทษเกิดขึ้นตั้งร้อยตั้งพันเรื่อง ก็เท่ากับถึงกาลวิบัติของตน สถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวที่เคยดีก็กลับเลวลงเข้าในคำว่า น้ำลดตอผุด อกุศลกรรมที่ตนทำไว้จึงมีโอกาสให้ผล

รวมความว่า ทุก ๆ คน ทำกรรมใด ๆ ไว้ กรรมนั้น ๆ ย่อมให้ผลในปัจจุบันบ้าง ในภายหน้าบ้าง ในเวลาต่อ ๆ ไปบ้าง ตามแต่กรรมนั้น ๆ จะหนักเบาอย่างไร ท่านเปรียบเหมือนอย่างยืนอยู่บนที่สูงและโยนสิ่งต่าง ๆ มีก้อนหิน ก้อนดิน กิ่งไม้ ใบหญ้า เป็นต้นลงมา ของที่มีน้ำหนักมากย่อมตกลงสู่พื้นดินก่อนส่วนของที่มีน้ำหนักน้อยกว่าก็ตกถึงพื้นดินภายหลังโดยลำดับ กรรมก็ฉันนั้น กรรมที่หนักให้ผลก่อน ส่วนกรรมที่หนักน้อยกว่าหรือเบากว่าก็ให้ผลตามหลัง การให้ผลของกรรมจึงเกี่ยวกับกาลเวลา ประกอบกับสถานการณ์ ๔ อย่าง คือ (๑) คติ (๒) อัตภาพ (๓) กาลสมัย (๔) การประกอบกรรม ในปัจจุบันแต่กรรมย่อมให้ผลแน่นอน ตามพระพุทธภาษิตว่า

กลฺยาณการี กลฺยาณํ *ทำดีได้ดี*
ปาปการี จ ปาปกํ *ทำชั่วได้ชั่ว*

ความเข้าใจเรื่องกรรม

กรรมเวร

"ฝากไว้ก่อนเถิด รอให้ถึงทีเราบ้าง" นาย ข. คิดผูกใจไว้เมื่อถูกนาย ก. ข่มเหงคะเนงร้าย ต่อมาเมื่อนาย ข. ได้โอกาสก็ทำร้ายนาย ก. ตอบแทน นาย ก. ก็ทำร้ายนาย ข. ตอบเข้าอีก แล้วต่างก็ทำร้ายตอบกันไปตอบกันมา ตัวอย่างนี้แหละเรียกว่าเวร บางรายผูกเวรกันไปชั่วลูกชั่วหลาน บางรายผู้ใหญ่ผูกเวรกันแล้วยังห้ามไม่ให้บุตรหลานของตนผูกมิตรกันอีกด้วย ถือว่าไปผูกมิตรกับลูกหลานศัตรู มิใช่แต่ต้องร้ายแรงจึงเรียกว่าเวร ถึงรายย่อยๆดังการตอบโต้กันในวงด่าวงชกต่อย ก็เรียกว่าเวร เช่น นาย ก. ด่า นาย ข. ชกต่อยนาย ข. ก่อน นาย ข. ก็ด่าตอบชกต่อยตอบ แล้วต่างก็ด่าและต่างก็ชกต่อยกันอุตลุด บางทีวงวิวาทขยายออกไป คือเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพลี่ยงพล้ำก็ไปบอกพรรคพวกร่วมคณะร่วมโรงเรียนให้พลอยโกรธ

แล้วยกพวกไปชกต่อยต่อสู้กัน ขยายเวรออกไป บางราย เด็กทะเลาะกันแล้วไปฟ้องผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่ายเข้ากับเด็กที่เป็นบุตรหลานของตน ก็ออกต่อว่าต่อปากต่อคำวิวาทกัน เวรวงเล็กก็ขยายออกเป็นเวรวงใหญ่ เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ เรื่องทะเลาะวิวาทกันสายใหญ่ ๆ มิใช่น้อยที่เกิดจากมูลเหตุที่เล็กนิดเดียว ดังนิทานเรื่องน้ำผึ้งหยดเดียว ทำให้เกิดสงครามกลางเมือง

วงเวรในระหว่างบุคคลให้เกิดความเสียหายในวงแคบ ส่วนวงเวรในระหว่างหมู่คณะให้เกิดความเสียหายในวงกว้างออกไป ยิ่งวงเวรในระหว่างประเทศชาติ ในระหว่างค่ายของชาติทั้งหลาย ยิ่งให้เกิดความเสียหายอย่างกว้างขวาง ตลอดจนถึงทั้งโลก เหล่านี้เป็นเรื่องของเวรทั้งนั้น ฉะนั้น จึงควรทำความเข้าใจควบคู่กันไปกับเรื่องกรรม

เวรคือความเป็นศัตรูกันของบุคคล ๒ คน คือ ๒ ฝ่าย เพราะฝ่ายหนึ่งก่อกรรมเสียหายแก่อีกฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายที่ได้รับความเสียหายนั้นก็ผูกใจเจ็บและคิดแก้แค้นตอบแทน เวรจึงประกอบด้วยบุคคล ๒ คน หรือ ๒ ฝ่าย คือผู้ก่อความเสียหาย ๑ ผู้รับความเสียหาย ๑ บุคคลที่ ๒ นี้ผูกใจเจ็บแค้นจึงเกิดความเป็นศัตรูกันขึ้น นี่แหละคือเวร

เวรเกิดจากความผูกใจเจ็บแค้นของบุคคลที่ ๒ คือผู้รับความเสียหาย พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ว่า *"ชนเหล่าใดผูก*

อยู่ว่า คนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา ได้ลักของของเรา เวรของชนเหล่านั้นไม่สงบ" ดังนี้ ทั้งนี้เพราะลำพังบุคคลที่ ๑ ฝ่ายเดียวก็ยังไม่เป็นเวรสมบูรณ์ ต่อเมื่อบุคคลที่ ๒ ผูกใจเจ็บไว้ จึงเกิดเป็นเวรโดยสมบูรณ์ แต่ถ้าบุคคลที่ ๒ นั้นไม่ผูกใจเจ็บ ก็ไม่เกิดเป็นเวรขึ้นเหมือนกัน ฉะนั้น ความเกิดเป็นเวร ขึ้นจึงเพราะบุคคลที่ ๒ เป็นสำคัญ เห็นอย่างง่าย ๆ ในเรื่องเวรสามัญ เมื่อมีใครมาทำความล่วงเกินอะไรเล็ก ๆน้อย ๆ ต่อเราเมื่อเราไม่ผูกอาฆาต เขาและเราก็ไม่เกิดเป็นศัตรูกัน คือไม่เกิดเป็นคู่เวรกันนั่นเอง เหมือนอย่างตบมือข้างเดียวไม่เกิดเสียง

เวรระงับเพราะบุคคลที่ ๒ ไม่ผูกอาฆาตดังกล่าวแล้ว พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยความว่า *"ส่วนชนเหล่าใดไม่ผูกอยู่ว่า คนนี้ได้ด่าเรา ได้ฆ่าเรา ได้ชนะเรา ได้ลักของของเรา เวรของชนเหล่านั้นย่อมสงบระงับ เวรไม่ระงับด้วยเวรในกาลไหน ๆ เลย แต่ย่อมระงับลงด้วยความไม่ผูกเวร"* ดังนี้ น่าคิดว่าเมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลที่ ๒ เป็นผู้ที่น่าติมากกว่าบุคคลที่ ๑ เพราะทำให้เป็นเวรขึ้น ในเรื่องเวรเป็นความจริงอย่างนั้น ยกตัวอย่างง่าย ๆ เหมือนอย่างเป็นความกันในโรงศาล เมื่อมีใครเป็นโจทก์ฟ้องใครเป็นจำเลยขึ้นจึงเกิดเป็นความ คดีถึงที่สุดหรือโจทก์ถอนฟ้องเสียเมื่อใด ความก็ระงับเมื่อนั้น แต่ถ้าจำเลยไม่เป็นตัวการก่อกรรมเสียหายแก่โจทก์ เมื่อกล่าวโดย

ปกติ มิใช่แกล้งกันแล้ว โจทก์ก็คงไม่ฟ้อง ฉันใดก็ดี บุคคลที่ ๑ นั้นเองเป็นมูลเหตุของเวร เพราะเป็นตัวการก่อกรรมเสียหายขึ้นก่อน

เวรเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๑ ซึ่งทำความเสียหายให้แก่บุคคลที่ ๒ และเกี่ยวกับกรรมของบุคคลที่ ๒ ซึ่งทำตอบด้วย ดังเช่น นาย ก. ฆ่า นาย ข. ลักทรัพย์ของนาย ข. นาย ข. จึงผูกใจอาฆาต เกิดเป็นเวรกันขึ้น นี้ก็เพราะกรรมของนาย ก. นั่นเอง ซึ่งทำแก่นาย ข. และนาย ข. ก็ผูกใจทำตอบ ฉะนั้นเวรจึงเกี่ยวแก่กรรมของบุคคลนั่นเอง ที่ยังให้เกิดความเสียหายเจ็บแค้นแก่คนอื่น กรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ละเว้นในศีล ๕ คือการฆ่าสัตว์ ๑ การลักทรัพย์ ๑ การประพฤติผิดประเพณีในทางกาม ๑ การพูดเท็จ ๑ การดื่มน้ำเมา ๑ เรียกว่าเวร ๕ หรือภัย ๕ อย่าง เพราะเป็นกรรมที่ก่อเวรก่อภัยทั้งนั้น เช่น การฆ่าสัตว์ ก็มีผู้ฆ่าฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกฆ่าอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นคู่เวรคู่ภัยกัน การลักทรัพย์ก็มีผู้ลักฝ่ายหนึ่ง ผู้ถูกลักอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นคู่เวรคู่ภัยกัน ดังนี้เป็นตัวอย่าง เมื่อกล่าวโดยรวบรัด *เวรเกิดจากกรรมที่ก่อความเสียหายให้แก่ใคร ๆ นั่นเอง*

ผลของกรรมได้แสดงแล้วว่า ผลดีต่าง ๆ เกิดเพราะกรรมดี ผลชั่วต่าง ๆ เกิดเพราะกรรมชั่ว ส่วนผลของเวร คือความทุกข์ที่บุคคล ๒ ฝ่ายผู้เป็นศัตรูคู่เวรก่อให้แก่กัน กรรมเมื่อให้ผลแล้วก็หมดไป เหมือนอย่างผู้ต้องโทษครบกำหนดแล้วก็พ้นโทษ ส่วนเวร เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายนั้นยังผูกใจเป็นศัตรูกันอยู่

ตราบใด ก็ยังไม่ระงับตราบนั้น แต่เมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายเลิกเป็นศัตรูกันเมื่อใด เวรก็ระงับเมื่อนั้น ฉะนั้น เวรจึงอาจยาวก็ได้ สั้นก็ได้ สุดแต่บุคคล ๒ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง สัตว์บางชนิดพบกันเข้าไม่ได้ เป็นต้องทำร้ายกัน เช่น กากับนกเค้า บัณฑิตผู้ฉลาดในการสอนยกเป็นตัวอย่างของเวรที่ผูกกันยืดยาวไม่รู้จบ เหมือนกับผูกกันมาตั้งแต่ปฐมกัลป์ และผูกกันไปไม่สิ้นสุด ในหมู่มนุษย์บางชาติบางเหล่าก็คล้าย ๆ กันอย่างนั้น

ความเข้าใจเรื่องกรรม

นิทานเรื่องระงับเวร

ท่านเล่าเป็นเรื่องสอนให้ระงับเวร ดังจะเล่าโดยย่อต่อไป มีเรื่องที่เคยเกิดขึ้นแล้วว่า พระเจ้าพรหมทัตครอบครองราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี ในรัฐกาสี ได้เสด็จกรีธาทัพไปย่ำยีพระเจ้าทีฆีติแห่งแคว้นโกศล พระเจ้าทีฆีติทรงประมาณกำลังเห็นว่าจะต่อสู้ไม่ได้ จึงทรงพาพระมเหสีเสด็จหนีออกจากพระนคร ปลอมพระองค์เป็นปริพาชก (ชีปะขาว) ไปทรงอาศัยอยู่ในบ้านของนายช่างหม้อที่ชานเมืองพาราณสี ซึ่งเป็นนครของราชศัตรู ฝ่ายพระเจ้าพรหมทัตก็ทรงยกทัพเข้าครอบครองแคว้นโกศล

ต่อมาพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติทรงพระครรภ์ เกิดอาการแพ้พระครรภ์ ด้วยทรงอยากทอดพระเนตรกองทัพประกอบด้วยองค์ ๔ คือ กองช้าง กองม้า กองรถ และกองราบ

ในเวลาอาทิตย์ขึ้น และอยากจะทรงดื่มน้ำล้างพระขรรค์ จึงกราบทูลพระราชสวามี พระเจ้าทีฆีติพระราชสวามีได้ตรัสห้าม พระนางก็ตรัสยืนยันว่า ถ้าไม่ทรงได้ก็จักสิ้นพระชนม์

ครั้งนั้น พราหมณ์ปุโรหิตของพระเจ้าพรหมทัต เป็นพระสหายของพระเจ้าทีฆีติ พระเจ้าทีฆีติจึงเสด็จไปหา ตรัสเล่าความให้ฟัง ฝ่ายพราหมณ์ปุโรหิตก็ขอไปเฝ้าพระเทวีก่อน พระเจ้าทีฆีติทรงนำไปยังบ้านที่พักอาศัย พราหมณ์ปุโรหิตได้เห็นพระมเหสีของพระเจ้าทีฆีติเสด็จดำเนินมาแต่ไกล ก็ยกมือพนมนอบน้อมไปทางพระนาง เปล่งวาจาขึ้นว่า “พระเจ้าโกศลประทับอยู่ในพระครรภ์” แล้วกล่าวรับรองจะจัดการให้พระนางได้ทอดพระเนตรเห็นกองทัพทั้งสี่เหล่า และได้ดื่มน้ำล้างพระขรรค์ พราหมณ์ปุโรหิตจึงเข้าเฝ้าพระเจ้าพรหมทัต กราบทูลว่าได้เห็นนิมิตบางอย่าง ขอให้ทรงจัดกองทัพ ๔ เหล่า ให้ยกออกตั้งขบวนในสนามในเวลารุ่งอรุณวันพรุ่งนี้ และให้ล้างพระขรรค์ พระเจ้าพรหมทัตทรงอำนวยตามพระมเหสีพระเจ้าทีฆีติจึงได้ทอดพระเนตรกองทัพและได้ทรงดื่มน้ำล้างพระขรรค์สมอาการที่ทรงแพ้พระครรภ์

ต่อมาได้ประสูติพระโอรส ตั้งพระนามว่า ทีฆาวุ เมื่อทีฆาวุกุมารเติบโตขึ้น พระเจ้าทีฆีติทรงส่งออกไปให้ศึกษาศิลปศาสตร์อยู่ภายนอกพระนคร เพราะทรงเกรงว่าถ้าพระเจ้าพรหมทัตทรงทราบก็จักปลงพระชนม์เสียทั้งสามพระองค์

ต่อมานายช่างกัลบกของพระเจ้าทีฆีติ ซึ่งมาอาศัยอยู่ในราชสำนักของเจ้าพรหมทัต ได้เห็นพระเจ้าทีฆีติที่ชานพระนครก็จำได้ จึงไปเฝ้ากราบทูลพระเจ้าพรหมทัตให้ทรงทราบ พระเจ้าพรหมทัตจึงมีรับสั่งให้จับพระเจ้าทีฆีติพร้อมทั้งพระมเหสีมาแล้ว รับสั่งให้พันธนาการ ให้โกนพระเศียร ให้นำตระเวนไปตามถนนต่าง ๆ ทั่วพระนคร แล้วให้นำออกไปภายนอกพระนคร ให้ตัดพระองค์เป็น ๔ ท่อน ทิ้งไว้ ๔ ทิศ พวกเจ้าพนักงานได้ปฏิบัติตามพระราชบัญชา

ในขณะที่เขานำพระเจ้าทีฆีติกับพระมเหสีตระเวนไปรอบพระนครนั้น ทีฆาวุกุมารได้ระลึกถึงพระราชมารดาบิดาจึงเข้ามาเพื่อจะเยี่ยม ก็ได้เห็นพระราชมารดาบิดากำลังถูกพันธนาการ เขากำลังนำตระเวนไปอยู่ จึงตรงเข้าไปหา ฝ่ายพระเจ้าทีฆีติทอดพระเนตรเห็นพระราชโอรสกำลังมาแต่ไกล ก็ตรัสขึ้นว่า "พ่อทีฆาวุ เจ้าอย่าเห็นยาว อย่าเห็นสั้น พ่อทีฆาวุ เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยความไม่ผูกเวร" พอพวกเจ้าหน้าที่เหล่านั้นได้ยินพระดำรัสนั้นก็พากันกล่าวว่า พระเจ้าทีฆีติเสียพระสติรับสั่งเพ้อไป พระเจ้าทีฆีติก็ตรัสว่า พระองค์มิได้เสียสติ ผู้ที่เป็นวิญญูจักเข้าใจ แล้วได้ตรัสซ้ำ ๆ ความอย่างนั้นถึง ๓ ครั้ง เมื่อพวกเจ้าหน้าที่นำตระเวนแล้วก็นำออกนอกพระนคร ตัดพระองค์ออกเป็น ๔ ท่อนทิ้งไว้ ๔ ทิศ แล้วตั้งกองรักษา

ทีฆาวุกุมารได้นำสุราไปเลี้ยงพวกกองรักษาจนเมาฟุบหลับหมดแล้ว เก็บพระศพของพระมารดาบิดามารวมกันเข้าถวายพระเพลิง เสร็จแล้วก็เข้าป่า ทรงกันแสงคร่ำครวญจนเพียงพอแล้วก็เข้าสู่กรุงพาราณสี ไปสู่โรงช้างหลวง ฝากพระองค์เป็นศิษย์นายหัตถาจารย์

ในเวลาใกล้รุ่ง ทีฆาวุกุมารมักตื่นบรรทมขึ้น ทรงขับร้องด้วยเสียงอันไพเราะและดีดพิณ พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงสดับเสียง รับสั่งถาม ทรงทราบแล้วตรัสให้หาทีฆาวุกุมารเข้าเฝ้า ครั้นทอดพระเนตรเห็นทีฆาวุกุมารก็โปรดให้เป็นมหาดเล็กในพระองค์ ทีฆาวุกุมารได้ตั้งหทัยปฏิบัติพระเจ้าพรหมทัตเป็นที่โปรดปรานมาก ในไม่ช้าก็ได้รับการแต่งตั้งให้อยู่ประจำในตำแหน่งเป็นที่วางพระราชหฤทัยในภายใน

วันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตเสด็จทรงรถออกไปทรงล่าเนื้อ ทีฆาวุกุมารเป็นนายสารถีรถพระที่นั่ง ได้นำรถพระที่นั่งแยกทางไปจากพวกทหารรักษาพระองค์ ครั้นไปไกลมากแล้วพระเจ้าพรหมทัตทรงเหน็ดเหนื่อย มีพระราชประสงค์จะบรรทมพัก จึงโปรดให้หยุดรถ แล้วทรงบรรทมหนุนบนเพลา (หน้าตัก) ของทีฆาวุ ครู่เดียวก็บรรทมหลับ ฝ่ายทีฆาวุคิดถึงเวรขึ้นว่า “พระเจ้าพรหมทัตนี้ ได้ทรงประกอบกรรมก่อความเดือดร้อนให้เป็นอันมาก จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของตน บัดนี้ถึงเวลาจะสิ้นเวรกันเสียที” จึงชักพระขรรค์

ขึ้นจากฝัก ในขณะนั้น พระราชดำรัสของพระราชบิดาก็ผุดขึ้นในหทัยของทีฆาวุกุมาร เตือนให้คิดว่า ไม่ควรละเมิดคำของพระราชบิดา จึงสอดพระขรรค์เข้าฝัก ครั้นแล้วความคิดที่เป็นเวรก็ผุดขึ้นใหม่เป็นครั้งที่ ๒ ทีฆาวุกุมารก็ชักพระขรรค์ขึ้นจากฝัก แต่เมื่อระลึกถึงพระดำรัสของพระราชบิดาก็สอดพระขรรค์เก็บอีก ในครั้งที่ ๓ ก็เหมือนกัน ทีฆาวุกุมารชักพระขรรค์ขึ้นแล้วด้วยอำนาจเวรจิต แล้วก็สอดพระขรรค์เก็บด้วยอำนาจพระดำรัสของพระราชบิดา

ในขณะนั้น พระเจ้าพรหมทัตทรงสะดุ้ง เสด็จลุกขึ้นโดยฉับพลัน มีพระอาการตกพระทัยกลัว ทีฆาวุกุมารจึงกราบบังคมทูลถาม จึงรับสั่งเล่าว่า ทรงพระสุบินเห็นทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติแทงพระองค์ให้ล้มลงด้วยพระขรรค์ ทันใดนั้นทีฆาวุกุมารก็จับพระเศียรของพระเจ้าพรหมทัตด้วยหัตถ์ซ้าย ชักพระขรรค์ออกด้วยพระหัตถ์ขวา ทูลว่า “เรานี้แหละคือทีฆาวุกุมารโอรสของพระเจ้าทีฆีติ ซึ่งพระองค์ได้ทำความทุกข์ยากให้อย่างมากมาย จนถึงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของเรา บัดนี้ถึงเวลาที่เราจะทำให้สิ้นเวรกันเสียที” พระเจ้าพรหมทัตจึงหมอบลงขอชีวิต “ข้าพระองค์อาจจะถวายชีวิตแก่พระองค์ได้อย่างไร พระองค์นั้นเองพึงประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์” "พ่อทีฆาวุ ถ้าอย่างนั้นเจ้าจงให้ชีวิตแก่เรา และเราก็ให้ชีวิตแก่เจ้า” พระเจ้าพรหมทัตและทีฆาวุกุมารทั้งสองจึงต่างให้ชีวิตแก่กันและกัน

ต่างได้ทำการสบถสาบานว่าจะไม่คิดทรยศต่อกัน ครั้นแล้วพระเจ้าพรหมทัตก็เสด็จขึ้นประทับรถ ทีฆาวุกุมารก็ขับรถมาบรรจบพบกองทหารแล้วเข้าสู่พระนคร

พระเจ้าพรหมทัตรับสั่งให้ประชุมอำมาตย์ ตรัสถามว่าถ้าพบทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติจะพึงทำอย่างไร อำมาตย์เหล่านั้นกราบทูลว่า ให้ตัดมือตัดเท้าตัดหูตัดจมูกบ้าง ให้ตัดศีรษะบ้าง พระเจ้าพรหมทัตจึงตรัสว่า "ผู้นี้แหละคือทีฆาวุกุมารโอรสพระเจ้าทีฆีติ แต่ใครจะทำอะไรไม่ได้ เพราะว่ากุมารนี้ให้ชีวิตแก่เราแล้ว และเราก็ให้ชีวิตแก่กุมารนี้แล้ว" แล้วทรงหันไปตรัสขอให้ทีฆาวุกุมารอธิบายพระดำรัสของพระราชบิดาในเวลาที่จะสิ้นพระชนม์

ทีฆาวุกุมารจึงกราบทูลอธิบายว่า "คำว่า อย่าเห็นยาวคืออย่าได้ทำเวรให้ยาว คำว่า อย่าเห็นสั้น คืออย่าด่วนแตกกับมิตร คำว่า เวรทั้งหลายย่อมไม่ระงับด้วยเวรเลย แต่ย่อมระงับด้วยความไม่ผูกเวร คือถ้าข้าพระองค์คิดว่าพระองค์ทรงปลงพระชนม์พระราชมารดาบิดาของข้าพระองค์ จึงปลงพระชนม์ของพระองค์เสีย พวกคนที่จงรักภักดีต่อพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตของข้าพระองค์ ส่วนพวกคนที่ชอบข้าพระองค์ก็จะพึงปลงชีวิตพวกคนเหล่านั้น เวรจึงไม่ระงับลงได้ด้วยเวรอย่างนี้ แต่ว่าบัดนี้พระองค์ได้ประทานชีวิตแก่ข้าพระองค์ และข้าพระองค์ก็ได้ถวายชีวิตแก่พระองค์แล้ว เวรนั้นจึงเป็นอันระงับ

ลงด้วยความไม่ผูกเวร” พระเจ้าพรหมทัตตรัสสรรเสริญแล้วพระราชทานคืนราชสมบัติของพระเจ้าทีฆีติ และได้พระราชทานพระราชธิดาแก่ทีฆาวุกุมาร เรื่องนี้ *สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์* ได้ทรงพระนิพนธ์ เป็นคำฉันท์ไว้ เรียกว่า *ทีฆาวุคำฉันท์*

นิทานเรื่องระงับเวรที่เล่านี้เป็นเรื่องโบราณ ยังมีนิทานเรื่องระงับเวรในระยะเวลาใกล้ ๆ นี้ คือในสงครามโลกคราวที่แล้ว เมื่อญี่ปุ่นเดินทัพผ่านประเทศไทย จับฝรั่งมาเป็นเชลย กำหนดให้ทำงานต่าง ๆ คนไทยก็พากันสงสารเชลยฝรั่งและแสดงเมตตาจิตสงเคราะห์ จนเห็นพวกชาวบ้านหาบคอนผลไม้ไปคอยให้ พากันช่วยเจือจานต่าง ๆ ไม่ได้ถือว่าเป็นคู่เวรคู่ศัตรู ครั้นเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามกลับเป็นเชลย คนไทยก็กลับสงสารญี่ปุ่น อำนาจเมตตาจิตของคนไทยส่วนรวมนี้เชื่อกันว่า เป็นเครื่องผูกมิตรในจิตใจของทั้งฝรั่งทั้งญี่ปุ่น ซึ่งได้ช่วยประเทศไทยไว้อย่างมากมาย ถ้าคนไทยมีนิสัยผูกเวรมากกว่าผูกมิตรแล้ว เหตุการณ์ก็น่าจะไม่เป็นเช่นนี้

อาศัยการปฏิบัติตามคำที่ทุกคนคงได้ฟังจนคุ้นหู คือ *“ขออภัย”* กับคำว่า *“ให้อภัย”* เมื่อใครทำอะไรล่วงเกินแก่คนอื่นก็กล่าวคำขออภัยหรือขอโทษ ฝ่ายผู้ที่ถูกล่วงเกินก็ให้อภัย คือยกโทษให้ คนเราต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่ คือร่วมบ้านเรือน ร่วมโรงเรียน ร่วมประเทศชาติ เป็นต้น ทั้งเด็กทั้งผู้ใหญ่

ก็อาจจะประพฤติล่วงเกินกันบ้างเพราะความประมาทพลั้งเผลอต่าง ๆ ถ้าต่างไม่รู้จักขออภัย และไม่รู้จักให้อภัยแก่กันและกันแล้ว ก็จะทะเลาะวิวาทกัน แตกญาติ แตกมิตร แตกสหายกัน ไม่มีความสุขสงบ นี้แหละคือเวร อันได้แก่ความเป็นศัตรูกัน หรือที่เรียกอย่างเบา ๆ ว่า ไม่ถูกกันนั่นเอง

อนึ่ง จะคิดว่าล่วงเกินเขาแล้วก็ขอโทษเขาได้ ดังนี้แล้ว ไม่ระมัดระวังในความประพฤติของตนก็ไม่ถูก เพราะโดยปกติสามัญย่อมให้อภัยกันในกรณีที่ควรให้อภัย ซึ่งผู้ประพฤติล่วงเกินแสดงให้เห็นได้ ว่าทำไปด้วยความประมาท หรือด้วยความโง่เขลาเบาปัญญา และให้โทษไม่มากนัก คนที่มีจิตใจสูงเป็นพิเศษเท่านั้นจึงจะให้อภัยในเรื่องร้ายแรงได้ ซึ่งก็มีเป็นส่วนน้อย และถึงแม้จะให้อภัยในส่วนตัว แต่กฎหมายของบ้านเมืองไม่ยอมอภัยให้ก็มี และโดยเฉพาะเมื่อเป็นบาป หรืออกุศลกรรมแล้ว กรรมที่ตนก่อขึ้นไม่ให้อภัยแก่ผู้ก่อกรรมนั้นเลย ฉะนั้น ทางที่ดีจึงควรมีสติระมัดระวัง มีขันติคือความอดทน มีโสรัจจะคือความสงบเสงี่ยม คอยเจียมตน ประหยัดตน ไม่ให้ก่อเหตุเป็นเวรเป็นภัยแก่ใคร พระพุทธเจ้าจึงตรัสสอนไว้ว่า

“สญฺญมโต เวรํ น จียติ *ผู้ระมัดระวังอยู่ย่อมไม่ก่อเวร”*

1 030010 012020
ราคา 30.00 บาท